

Илъэсныкъом изэфэхьысыжьхэр, пшъэрылъ шъхьалэхэр

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм
я Кабинет зичэзыу зэхэсыгъоу
тыгъуасэ илагъэм тхьамэтагъор
щызэрихьагъ АР-м и Лышъхъэу
Тхьаклушынэ Аслъан.

лофыгъо шъхьалэу къэзэрэ-
угъоигъэхэр зытегушылагъэхэр
2014-рэ илъэсым иапэрэ мэ-
зих республикэм социальнэ-
экономикэ хэхьоныгъэу ышл-
гъэхэм язэфэхьысыжьхэр ары.
Мыщ фэгъэхьыгъэу къэгущылагъ
АР-м экономикэ хэхьоныгъэмкIэ
ыкIи сатыумкIэ иминистрэ
иапэрэ гуадзэу Андрей Беля-
ковыр. Ащ къызэриуагъэмкIэ,
мы илъэсныкъом промышлен-

дэд.

Мы илъэсым щылэгъэ ошлум,
псыкхуным лэжыгъэ губгъо-
хэм, чыгхатэхэм ягъэ екIыгъ.
Арэу щытми мыгъэ республи-
кэм лэжыгъэ бэгъуагъэ къы-
хьыжыгъ. Джащ фэдэу чыгу
гектар 76-мэ чыгхатакIэхэр
ащагъэтысыгъэх, а лофшлэныр
тапэки лъагъэкIотэщт. Пред-
принимательствэ цыклум ыкIи
гурытым хэцагъэхэм, езыгъэ-

ауасэ дэзыгъэкIоерэ пстэуми
пытагъэ хэлъэу тадэекIотт.
ГумэкIыгъо къэуцумэ псынклэу
дэгъэзыжыгъэн фае. АщкIэ
пшъэдэкIыжъ зыхьырэ мини-
стерствэхэм ялофшлэн нахь
агъэлъэтын ыкIи язэпхыныгъэ
агъэпытэн фае, — къыхигъэ-
щыгъ АР-м и Лышъхъэ.

ЗэикI къэралыгъо ушэтын-
хэр республикэм зэрэщыкIуа-
гъэм изэфэхьысыжьхэм афэгъэ-
хьыгъагъ ятIонэрэ лофыгъоу зэ-
хэсыгъом къыщалэтыгъэр. АР-м
гъэсэнныгъэмрэ шлэныгъэмрэкIэ
иминистрэу Хъуажъ Аминэт
къэзэрэуагъоигъэхэр зэрэщыгъэ-
гъозагъэхэмкIэ ушэтынхэр шап-
хъэхэм адиштэу Адыгеим щы-
рекIокIыгъ, ащкIэ федеральнэ
гупчэри къафэрэзагъ. Ахэр
нэгъырэ 2182-мэ мыгъэ атыгъ.
2013-рэ илъэсым егъэпшагъэ-
мэ, гурытымкIэ баллэу къа-
хьыгъэхэр нахь макIэ хуэгъэ.
Гушылэм пае, блэкIыгъэ илъэ-
сым хысапымкIэ гурыт бал-
лыр 53,3-рэ хуэщыгъэмэ, мы
ильэсым ар 34-м ехьугъ нылэп,
урысыбзэмкIи къэгъэлъэгъон-
хэм къащыкIагъ. Ушэтынхэр
зыкIугъэхэм ащыщэу нэгъырэ
214-мэ аттестатхэр аратыжы-
гъэхэп, кIэлэеджэкIо 42-мэ
предмет шъхьалитумкIи (хыса-
пымрэ урысыбзэмрэ) оценкэу
«2» къахьыгъ. 2013-рэ илъэ-
сым ахэм япчъагъэ 32-рэ хуэ-
щыгъэ. 2015-рэ илъэсым зэикI
къэралыгъо ушэтынхэр зэрэ-
зэхэщытм зэхьокIыныгъэу
фэхьуштхэм, кIэу къыхэхьащт-
хэм министрэр къащыуцугъ.
Джырэ уахътэм щегъэжагъэу
ащ зызэрэфагъэхьазырэр
къылуагъ.

нэ производствэм индекс про-
центи 120-м республикэм щы-
кIэхьагъ, Къыблэ федеральнэ
шольпырым а пчъагъэр гуры-
тымкIэ проценти 102-м ехъу,
УрысыемкIэ — проценти 101-м
кIэхьэ. А къэгъэлъэгъонымкIэ
пэрытныгъэ зылыгъ субъектхэм
Адыгеир ащыщ. Джащ фэдэу
лофшлэпIэ зимылэхэм япчъагъэ
нахь макIэ ашлын, цыфхэм
ахьщэ фэдэу къалэкIахьэрэм
хагъэхьон альэкIыгъэу къылуагъ.
Мэзихым къыкIоцI сомэ мил-
лиард 15 фэдиз зыосэ про-
дукции луащыгъ. Ау ащ дакIоу
Адыгеим ипредприятиехэм къы-
дагъэкIырэ продукциер луа-
гъэкIынымкIэ гумэкIыгъохэр зэ-
рэщылэхэр къэгущылагъэм къы-
хигъэщыгъ. Гушылэм пае, джырэ
уахътэм ехьулэу гипермарке-
тэу «Магнитым» республикэм
ипредприятие 13-мэ, «Ашаным»
— 6-мэ, «Метрэм» — 5-мэ
лоф адашлэ, а пчъагъэхэр мэкIэ

жъэгъэкIэ фермерхэм япчъагъэ
нахьыбэ шыгъэным, ахэм Iэ-
пылэгъу афэхьыгъэным анаIэ
зэрэтырагъэтырэр А. Беляко-
вым къыхигъэщыгъ. Инфраструк-
турэ хъазыр зилэ инвестици-
оннэ площадкэхэм япчъагъэ
хагъахьомэ, инвесторхэри на-
хьыбэ зэрэхьуштм къыкIигъэ-
хьыгъ. Джащ фэдэу муниципальнэ
программэхэм ягъэ-
цэкIэн пэлуагъэхьан фэе мыль-
кур икIу фэдизэу чыплэ ад-
министрациехэм къызэрамы-
тIупшырэр дэикIэ афилъэгъугъ.
Гушылэм пае, мы илъэсым ащ
фэдэ программэхэм альэны-
къокIэ бюджетым ахьщэ къы-
хэзыхыгъэхэр ыкIи зыгъэфэ-
дагъэхэр ТэхьутэмькIо ыкIи
Джэджэ районхэр арых. Крас-
ногвардейскэ районым сомэ
мин 400 къытIупшынуу ыгъэ-
нафэщтыгъэмэ, бюджетым
къыхигъэкIыгъэр сомэ мини
150-рэ. Адрэ районхэм ыкIи

къалэхэм мыщкIэ ахьщэ къа-
тIупшыгъэп. Илъэсныкъом изэ-
фэхьысыжьхэм нахьыбэрэмкIэ
уагъэрэзэнэу щытми, эконо-
микэр зыпкъ итими, лоф зы-
дэлшлэн фаеу щылэр джыри
зэрэмымакIэр министрэм игуа-
дзэ къылуагъ, ащкIэ пшъэрылъ
шъхьалэу зыфагъэуцужьхэрэм,
анахьэу анаIэ зытырагъэты-
штхэм кIэкIэу къащыуцугъ.

Зигугъэу къышыгъэм зычи-
мыгъэрэзэгъэ чыплэхэм АР-м
и Лышъхъэ нэужым къащыу-
цугъ, ащ епхыгъэу министр-
ствэм иллыкIо упчIэ гъэнэфагъэ-
хэр фигъэзагъэх. Предприяти-
ехэм къыдагъэкIырэ продук-
цием илугъэкIынкIэ Адыгеим
аужырэ чыплэхэр ыубыты
зэрэмыхьуштыр, пэрытныгъэ
зылыгъхэм ясатыр хэтын зэ-
рэфаем къыкIигъэштхыгъ.

— Сыдигъуи нахь дэгъум
тыфэкIон фае. ЩыкIагъэу щылэ-
хэр дэгъэзыжыгъэнхэм пае

зэкIэми тызэгъусэу лоф зэдэт-
шлэн, шуагъэ къэзытышт лоф-
тхьабзэхэр зэхэтщэнхэ фае,
— къылуагъ Тхьаклушынэ Ас-
лъан.

Адыгеим ибэдзэрхэм, иту-
чанхэм, сатыушыплэ гупчэхэм
ателъ былымылым, къолым,
мэлылым, чэтылым, нэмыкI го-
мылапхьэхэм ауасэ къыдэмы-
кIоеным лыплъэрэ къулыкIухэм
ялофшлэн зэрэзэхэщэрэм кIэ-
упчIагъ АР-м и Премьер-ми-
нистрэу Къумпыл Мурат. Унэе
предпринимательхэм, былымыр
зыхьурэ цыфхэм пэрыохъу
ямылу япродукции луагъэкIын
амал ялэ зыхьукIэ, уасэхэри
нахь зэрэпыуштыштхэр ащ къы-
луагъ, а лъэныкъомкIэ ахэм
Iэпылэгъу афэхьыгъэн, бэдзэрхэм
чыплэхэр къащаратыхэзэ ашлын
фаеу ылытагъ.

— Социальнэ мэхьанэ зилэ
гъомылапхьэхэр цыфым мафэ
къэс Iэклэхьанхэ фае, ахэм

КIэлэцыкIлэхэм япсауныгъэ
зыщагъэпытэрэ кампаниер мы
ильэсым зэрэрекIокIырэм, зэхэ-
уытыгъэ республикэ бюджет-
тым къыхьэрэ хэбзэлэх ыкIи
мышэхбзэлэх фэдэхэм ахэгъэ-
хьогъэнымкIэ гухэлъэу щылэхэм
ялофыгъо зырызхэм, джащ фэ-
дэу зэхэоным ищынагъо зыдэ-
щылэ унэжъхэм ащыпсэурэ
цыфхэр гъэкощыгъэнхэм ипро-
граммэ Адыгеим зэрэщагъэ-
цакIэрэм, унэгъо ныбжыкIэхэм
псэуплэхэр ягъэгъотыгъэным
афэгъэхьыгъэу нэужым къэгъу-
шылагъэх иминистрэхэу Осман
Альберт, Долэ Долэтбий, Ва-
лери Картамышевыр.

Мы лофыгъохэм япхыгъэу
зэхэсыгъом хэлэжъагъэхэм унэ-
шъо гъэнэфагъэхэри ашыгъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО
Адам.

Сурэтхэр А. Гусевым ты-
рихыгъэх.

Адыгеим ихэхъоныгъэ фэlorышлэщт

Урысые Федерацием шьолыр хэхъоныгъэмкIэ иминистрэу Игорь Слюняевым тхьамэтагъор зыщызэрхыгъэ зэлукIэу зигугу кэтшыгъэ Министертвэм шышхъэлым и 21-м шыкIуагъэр зыфэгъэхьыгъагъэр Адыгэ Республикэм хэхъоныгъэ зэришлэщт планым ихъыхэхын ары. Мы зэлукIэм хэлэжъагъэх Урысые Федерацием шьолыр хэхъоныгъэмкIэ и Министертвэ идепартаментхэм ядиректорхэр, зэлухыгъэ ихъэхэлъ обществоу «Темыр Кавказым икурортхэр» зыфилорэм, тиреспубликэ шызэхэщэгъэ проект, псэолъэшI организациехэм ялыклохэр. Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхьакIуцынэ Аслъан пшэрыл зэрэфышлэгъэм тетэу Адыгеим ыцIэкIэ мы зэлукIэм хэлэжъагъэ Къумпыл Мурат.

Урысые Федерацием шьолыр хэхъоныгъэмкIэ и Министертвэр тиреспубликэ ипащэхэмрэ Адыгэ Республикэм экономикэ, социальнэ хэхъоныгъэ егъэшлыгъэным тегъепсыхъэгъэ лoфтхьабзэу зэрэхьан фаехэр джыдэдэм кыхахы, тапэкIэ федеральнэ бюджетым имылькы кызыфыхагъэкIыштыгъэ псэолъэныкIошхэм языхт зэрэгъашI, унэе инвестиционнэ проектхэм япхырышынкIэ амалэу шылэхэр аулпэкIу.

— Тилофшлэн кIэхуэу фэхъун фаер Адыгэ Республикэм хэхъоныгъэ зэришлэщт планыр, е нэмыкIэу кэплон хъумэ, лэныкIо пстэумкIи республикэм хэхъоныгъэ ышлын фэlorышлэщт планыр кыххэтхыныр ары, — кыщилуагъ зэлукIэм Игорь Слюняевым.

Министертвэм идепартаментхэм ядиректорхэм аналитическэ материалхэмрэ республикэм хэхъоныгъэ ышлын зэришлэщт лэныкIо шхьалэхэм афэгъэхьыгъэ предложениехэмрэ зэлукIэм кыащыхалхъагъэх.

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу Къумпыл Мурат Адыгеим иэкономикэрэ исоциальнэ лэныкIорэ хэхъоныгъэ ашлынмкIэ стратегиеу республикэм ипащэхэм кыыхахыгъэр мы зэлукIэм кыащыхалхъагъ.

МыекIопэ районымрэ кыалэу МыекIуапэрэ япсэуплэхэм якIолэщт магистральнэ псырыкIуапIэмрэ псыкыхэщыпIэмрэ яшлын ухыгъэн зэрэфамрэ автомобиль гъогоу «Дахъо — Лэгъо-Накъ» зыфилорэм игъэкIэжыныр ащ шхьафэу ягугу зэлукIэм кыщилыгъ. Гухэлъ гъэнэфагъэ зилэ федеральнэ программэу «Урысыем и Кыбл» зыфилоу 2008 — 2012-рэ илэсхэм ателытагъэм кыдыхэлъытагъэу тапэкIэ мыхэм яшлын пае мылькы кыатIупщыттыгъэ.

Ахэм яшлын ихъыжыныр сомэ миллиарди 6,716-рэ пэлухьащт. Ащ шыцэу федеральнэ бюджетым сомэ миллиарди 5,279-р, Адыгэ Республикэм ибюджет сомэ миллиард 1,438-р кыхэкIышты.

Апэрэ чэзыум магистральнэ псырыкIуапIэм илинейнэ ихъэу километрэ 64-рэ хурэр 2015 — 2016-рэ илэсхэм аухынэу, 2017 — 2018-рэ илэсхэм псэуалъэр зэрэщытэу атынэу Къумпыл Мурат игъоу ыльэгъу.

Гъогум ишлын чэзыуицэу зэтырауышты, 2015 — 2016-рэ илэсхэм километри 8, 2017 — 2018-рэ илэсхэм — километри 10, 2019 — 2020-рэ илэсхэм — километрэ 11 агъэпсышты.

— Автомобиль гъогоу «Дахъо — Лэгъо-Накъ» зыфилорэр дгъэкIэжыныр гухэлъэу тилэр я 3-рэ техническэ категори-ем ар халытэным Iоф дэтшэныр ары. Транспорт инфраструктурэ дэгъу Лэгъо-Накъ икурортхэм афызэхэщэгъэным

тыфэлэжэщт, — кыщилуагъ мы зэлукIэм Къумпыл Мурат.

Федеральнэ бюджетым имылькы кызыфагъэфедэзэ, тапэкIэ ашлынэу рагъэжэгъэ псэуалъэхэм непи мылькы кыафатIупцэу рагъэжэжыным мэхьанэшхо зэрилэр Адыгеим и Премьер-министрэ хигъэунэфыкIыгъ. Ащ фэдэ псэолъэ 13 республикэм ит. Ахэм яухыжыныр пае сомэ миллиарди 7,716-рэ ящыкIэгъэщт. Ащ шыцэу федеральнэ бюджетым сомэ миллиарди 6,079-рэ кыхагъэкIын фае.

Урысыем шьолыр хэхъоныгъэмкIэ и Министертвэ ипащэу Игорь Слюняевым зигугу кэтшыгъэ Министертвэм идепартаментхэмрэ Адыгэ Республикэм и Правительствэрэ пшэрыл афишлыгъ лoфтхьабзэу зэрэхьащтхэмкIэ апэ рагъэшлын фаехэр кыхахыныр ыкIи псэолъэныкIошхэм яухыжыныр епхыгъэ Iофыгъом икIоу дэлэжэныр.

— Зэфэхьысыжэу тшыхэрэм атетэу республикэм хэхъоныгъэ ышлынмкIэ лoфтхьабзэу зэрэхьан фаехэм яплан кыздгъэхьазырышты, — кIэхуэ зэфэхьысыжэ кыщилыгъэ зэлукIэм Игорь Слюняевым.

Министрэм джащ фэдэу Адыгэ Республикэмрэ Краснодар краимрэ чыплэ планированиемкIэ ясхемэхэр зэгъусэу кызгъэхьазырыгъагъэм дэгъу хъуштыгъэу ылытагъ.

Федеральнэ законэу N 524696-6-р зытетэу «Урысые Федерацием кыэлэгъэпсынымкIэ и Кодексрэ Федеральнэ законэу «Урысые Федерацием кыэлэгъэпсынымкIэ и Кодекс кIуачIэ илэ зэрэхурэм ехылагъ» зыфилорэм зэхьокIыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъэм» ипроект джыдэдэм цыхэлпэнхэу Урысые Федерацием и Къэралыгъо Думэ Iэклагъэхьагъ. Зигугу кэтшыгъэ Федеральнэ законыр заштэкIэ ары зэгъунэгъу шьолыритIумэ чыплэ планированиемкIэ ясхемэхэр зэгъусэу кыагъэхьазырын зальэ-кIыштыр.

ТыфэгъушIо

Ынэ нурэ кыкIихэу
ШыкIашIоу, ишэн псыхьагъэу
Алытэу ыкIи гукIэгъу зыхэлъэу
Шылэныгъэм уасэ фэзышIэу
Акылым, шэным ыкIи зэхашIэм яхабзэхэм ялэ-
гъохэщэу
Бысымгощэ шIагъоу, ны ыкIи ныжэ бэлахэу
Зицыхэ птельын бзыльфыгъэу ыкIи ихьылэу
Дыхъу Дарихъан Хьарунэ ыпхъум ыныбжэ илэс
70-рэ зэрэхьугъэмкIэ тигуапэу тыфэгъушIо.
Игъогу занкIэу, шьуамбгъоу,
Ыгу зылылэсырэм ылэкIэ нэсэу,
Илахьыл гупсэмэ адатхэу,
Дунаир мамырэу,
Ыгу зыфэгъузирэ пстэуми шыIэкIэ-псэукIэ дэгъу ялэнэу,
БэгъашIэ хъунэу Тхьэм тыфелъэу.

МыекIопэ пивэшI заводым Iоф
щыдззышIагъэхэу, кыпэблэгъэ цыфхэм
ацIэкIэ гуцылэ дахэхэр фэзыгъэшъуашэрэ
СЭМЭГУ Зой.

ЯпшээдэкIыжэ кыагурэIо

ИлэсыкIэ еджэгъур кэ-сынкIэ бэп кэнагъэр. Ащ иапэрэ мафэу цыф бэдэдэ кызыщызэлукIэрэр цынэгъончэу кIоным мэхьанэшхо иI. АщкIэ пшээдэкIыжэ зыхьырэ министрствэхэм ыкIи ведомствэхэм Шэныгъэм и Мафэ яшыпкыэу зыфагъэхьазыры. УФ-м ошIэ-дэмышIэ IофхэмкIэ и Министертвэ АР-мкIэ игъэлорышлэпIэ Шхьалэ кы-зэритырымкIэ, еджапIэхэр терроризмэм шыухъумэгъэнхэм пае пэшлорыгъэш Iофтхьабзэу «ЕджапIэ» зыфилоу зэхашагъэр жьоныгъуакIэм и 20-м кыщегъэжъагъэу Iо-ныгъом и 10-м нэс макIо.

Ащ фэдэу еджапIэхэр ма-шлом шыухъумэгъэнхэм мэхьанэ ратэу ахэм Iофтхьэбзи 199-рэ ащызэхашагъ. Ахэм ащыцэу 99-р агъэнэфагъэм кыдилытэщтыгъ, 100-р ащ хэмытэу зэхашагъ. УплэкIун-

хэр кIохэ зэхъум, хэукьоныгъэ 262-рэ кыхагъэщыгъ. Ахэр непэ ехъулэу, зэкI Iоми хъунэу, агъэтэрэзыжыгъэх.

ЕджапIэр машлом шыухъумэгъэным ишапхъэхэр зыукьогъэ пэщэ 53-мэ административнэ пшээдэкIыжэ арагъэхьыгъ. УплэкIунхэр окIофэхэ кIэлэ-егъаджэхэм адэгъушылагъэх, рагъэджагъэх, машло кээхъумэ псынклэу ыкIи цынэгъончэу еджапIэм цыфхэр кызэрэчIэ-пщыштыр кыафалотагъ, кыарагъэлъэгъу. УФ-м ошIэ-дэмышIэ IофхэмкIэ и Министертвэ игъэлорышлэпIэ Шхьалэу АР-м шы-Iэм ипащэ илэнатIэ зыгъэцэкIэрэ Алексей Азарянскэм кызэри-лорэмкIэ, террористическэ акт кэамыхъуным е кээхъумэ, ащ зэрарэу кыхыштыр мэкIэ дэдэ шыгъэным кыулыкьушлэхэр фэхьазырых.

СИХЪУ
Гоцнагъу.

Зэнэкьокъум пстэури хэлэжэшъушты

Дунэе зэнэкьокъоу «Галерея Славы» зыфилорэм ия 4-рэ уцугъо макIо. Зыщыпсэухэрэ е зыщыпсэуштыгъэхэ кыэралыгъом ыкIи зыкызыцагъэлъэгъогъэ лэныкIохэм ямылытыгъэу урысыбзэм изехьакIо пстэоу кыахэщыгъэхэм ар афэгъэхьыгъ.

Википедием пае цыфхэм ящылэныгъэ кызылотыкIырэ кэбархэр гъэхьазырыгъэнхэмкIэ зэнэкьокъур зэхэзыцагъэхэр мысатыу зэдэлэжэныгъэмкIэ Викимедиа РУ зыфилорэмрэ лытэныгъэ зыфа-шырэ цыфхэм я Ассоциаци-ерэ. Кэбархэр зэхьылэгъэнхэу щытхэр уахътэм емылытыгъэу кыэралыгъоу зыщыпсэухэрэм е зыщыпсэуштыгъэхэм емы-лытыгъэу агъэлэплэрэ цыф-хэр арых. Анахъ шхьалэр — ахэр урысыбзэм изехьакIонхэр ары.

ТхакIохэу ыкIи дзэ кыулы-кыушлэхэу, Iофшлэным илIы-хъужхэу ыкIи спортсменхэу урысыбзэкIэ гуцылэхэу е гу-щылэщтыгъэхэм апае зэрэду-наеу кэтхэщт.

Зэнэкьокъур лэныкIуищыкIэ зэхэщэщт: ылэкIэ тхэщтыгъэ-

хэр, езыгъэжыгъакIэхэр, сурэт-шыгъэхэр. Гъэхьагъэ зышлы зышлойгъохэм апэ агъэцэкIэн фаехэр:

1. Википедием зыщабгъэт-хын, вики-статьяхэм ятхыкIэ пыл шапхъэхэр зэбгъэшлэнхэ фае;

2. УрысыбзэкIэ тхыгъэ Ви-кипедием мэхьанэ зыщыраты-хэрэм язэкIэлъыкIуакIэ елы-тыгъэу кэбарыр зэхьылIэ-гъэщтыр (зэхьылIэгъэщтхэр) кыыхэпхышты;

3. Зэнэкьокъур зыфэгъэхьы-гъэм елытыгъэу (урысыбзэм изехьакIохэу Чыгум шыпсэу-хэрэм афэгъэхьыгъэу) кэба-рыр бгъэхьазырын, ащ удэла-жэ зыхьукIэ бгъэфедэгъэ кэ-бар кыэкIуапIэр цыхьэшлэгъоу цытын ыкIи Википедием инэ-мыкI шапхъэхэм адиштэн фае;

4. О уикъэбар ибгъэхьан е

Википедием итым хэгъэхьон-хэр фэпшынхэ плэкIышты, статьяхэм ащыщ кыдеклэщт сурэтыри ибгъэуошъушты;

5. Статъяр ибгъахъэмэ е итым хахьохэр фэпшыхэмэ (сурэтыр ибгъэгъусэмэ), зэнэ-кьокъум фыхэхыгъэ нэклэбгъом итаблицэ ар кыщыбгъэлъэгъон фае.

Дунаим шыпсэурэ нэбгырэ пэпчэ зэнэкьокъум хэлэжэны-льэкIышты ыныбжыи емылы-тыгъэу.

Зэнэкьокъум фэгъэхьыгъэ кэбарыр нахъ игъэкIотыгъэу ижъугъотэн шьулэкIышты офи-циальнэ сайтэу www.glory-gallery.com зыфилорэм, джащ фэдэу Википедием ипроект инэклэбгъо: https://ru.wikimedia.org/wiki/Конкурсы/Галерея_славы_русскоязычных_жителей_Земли.

Хэдзынхэм япэгъокIэу

Кыэлорэ Iоныгъо мазэм и 14-м хэдзынхэу республикэм шыкIоштыхэм афэгъэхьыгъагъ тыгъуасэ АР-м хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие зэхэсыгъоу илагъэр. Ар зэрицагъ комиссием итхьаматэу Сэмэгъу Нурбий.

Хэдзынхэм языфэгъэхьазырын ыкIи зэрэклоштыхэм афэгъэхьыгъэ законом кыдилытэу шапхъэхэм ягъэцэкIэн анахэу зытегушылагъэхэр. АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм ТэхьутэмыкIое районымкIэ идепутат ихэдзынхэм ашагъэфедэщт бюллетеньхэр зыфэдэщтхэм, арытхэгъэщ-тым, зыфэдиштытхэм, ахэр кызыщыдагъэкIыштытхэм, хэдзыплэ округым зыщыратытхэм афэгъэхьыгъэу кыгушылагъ АР-м хэдзынхэмкIэ и Гупчэ комиссие исекретарэу ХьэцIэцIэ Фатимэ. Нэужым МыекIопэ районым ыкIи Адыгэкалэ яхэдзыплэ участкэхэм якомиссиехэм зэхьокIыныгъэхэр афашыгъэх.

Джащ фэдэу хэдзынхэр зауыхкIэ ахэм зэфэхьысы-жэу афэхьугъэхэр кызыщыгъэлъэгъогъэ протоколхэр зэ-регъэпсыгъэщтхэм, хэдзакIохэм ыкIи нэмыкIэу хэдзын-хэм ахэлэжэщтхэм яфитыныгъэхэмрэ япшэрылхэмрэ икIоу алыгъэлэсыгъэнхэм фэгъэпсыгъэ Iофтхьабзэхэм афэгъэхьыгъэ унашъоу нахьыпэкIэ аштагъэм зэхьокIыныгъэу фэхьуштытхэм зэхэсыгъом щатегушылагъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

Къагурэломи, гугъуемылыныгъэ къызыхагъафэ

Хэти гурыбгъэложьынэу щытэп псауныгъэм икхъуымэн нахь лофыгъо шхъалэ зэрэщымы-
лэр. ГухэкI нахь мышлэми, цыфыр зыфырымь-
кхурэ узхэр щылэх, медицинэ шлэныгъэр зы
чыплэ имытырэми.

Ау тэ непэ зигугъу къэтшы тшIоигъор а лъэныкхор арэп. Тэр-тэрэу типсауныгъэ къэты-
ухъуымэн ималхэр зетхъан-
хэм тызэрэпымылхэр, гугъуе-
мылыныгъэ къызэрэтхаджэрэр
ары. Мары щысэу мы лъэхъа-
ным къэпхын плъэкIышт: ам-
брозиу лъэшэу къэгъэгъэнэу
ежъагъэм цыфыбэ зэригъэсы-
маджэрэр тэшлэми, ар тиурам-
хэм атемытэу тIон плъэкIыштэп.
Тикхэлэ урамхэри ахэм ахэтых.
Ау а уцыжхэр зиунэ лупэ, зи-
хэтэ чыпэ къыщыкIыхэрэм яна-
хьбэм ащ игъэкIодын ежъ-
хэм ямылофэу, чыгур къа-
лэм иешъ, администрацием ар
ипшъэрылхэу алытэ. Псауны-
гъэм зэрар ащ зэрэрихэрэр,
амброзиу икхъэгъэгъэ сапэ чы-
жэу жым зэрихэрэр ашлэ-
ми, гугъуемылыныгъэ къызы-
хагъафэ. Хэти ежъ ышхъэкIэ
ар къынэмысыгъэ хъумэ, мэхъ-
анэ ритырэп, ар шэн дэу
тхэлъ нахьбэхэм.

Мы гумэкIыгъор щыгъэзые-
гъэным епхыгъэу къэлэ адми-
нистрацием зэрихэрэ лофы-
гъохэм защыдгъэгъуазэ тшIоигъоу
тыщыкIэупчIагъ къалэм
санитариум ыльэныкхокIэ изы-
тет лъыплхэрэ отделым. Ащ
испециалист шхъалэу А. С.
Захарьянц гушылэгъу тшыгъэр.

— Тэ чэзыу-чэзыу тэуплъэ-
кIух къалэм къыхуыбгъэрэ шолъ-
ырым амброзиу къыщыкIы-
рэ-къыщымыкIырэр, — ело тигу-
щылэгъу. — Мары бэмышлэу
тыщыкIагъ Джэдэжэ районым
уыкIлэу Мыекхуапэ укызырэр-
дэхэрэ гъогум иханэ-гъунэ.
Кыххэзгъэщы сшIоигъу мы лъэ-
хъаным псэолхэу зэфэшхъа-
фэу къалэм дэтхэр зиэхэр бэрэ
зэблэхуыгъэхэ зэрэхурэм къы-
хэкIэу, ахэм ябысымхэу непэ
узылуагъэхэр неущ умыгъо-
тыжхэу мэху, икIэрыкIэу етIа-
ни ахэр щытэгъэгъуазэх яхъ-
нэ-гъунэ амброзиу къыщыкIы
зэрэмыхуыштым, ащкIэ пшъэ-
дэкIыжэ зэрэхуыштым. Ау зы
чыплэ шъуналэ тешъозгъадзэ
сшIоигъу: предпринимательхэм
нахь зэхэшыкI ялэу а лофыгъом
къекIуалэх, нахьбэм зы маф-
мэфиулыкIэ зэкIэ аукъэбзы,
ахэм апае протокол зэхэд-
гъэуцонэу хуыгъэоп. Ар къэтIон
плъэкIыштэп унэ унэхэм ащып-
сэхэрэм («частный сектор»
зыфалохэрэм) афэгъэхыгъэу.
Ахэм зэкIэми лоф адашлэ квар-
тальнэ комитетхэм. А «квар-
тальнэхэм» унэ унэхэм ащып-
сэхэрэм агурагъэлон фае хэ-
бзэгъэуцугъэу щылэм тетэу ялэ-
гъо-блэгъу аукъэбзын, амбро-
зиу агъэкIодын зэрэфаер.
Ахэм къамыдэлугъэхэ хъумэ,

тэ лофым тыхэхэ, протокол
зэхэтэгъэуцэ ыкIи къэлэ адми-
нистрацием и Комиссии ар Iэ-
кIэтэгъэхэ.

ЗэкIэми — организациехэми,
предпринимательхэми, ежъхэм
яунэхэм ащыпсэхэрэми — мы
лъэныкхомкIэ пшъэдэкIыжэ ара-
гъэхы: юридическэ лицэхэм
ыкIи IэнатIэ зылыгъхэм — сомэ
мини 5-м нэс, физическэ ли-
цэхэм — сомэ 500. ТОС-р мы
лофыгъом къызэрэкуалэхэрэм
уигъэрэзэхэнэу щытэп, узы-
щытхуэнэу ахэм зы е тIу ахэ-
тыр. Арышъ, тэри зэпымыоу
а лъэныкхом лоф дэтэшлэ, цыф-
хэм япсауныгъэкIэ ащ мэхъа-
нэхэу зэригъэр зыщыдгъэгъу-
пшэрэп.

Арэу щытми, амброзиу
ыгъэсымаджэхэрэр, аллергии
зилэу къин зыльэгъурэр макIэп.
Ау аллергологэу тилэм ипчъа-
гъэ тызыкIэупчIэм, тызэмыжэ-
гъэхэ джэуап зэхэтхыгъэр.
Адигэ Республикэм псауныгъэр
къэхуымэгъэнымкIэ и Мини-
стерствэ къызэрэщыталагъэм-
кIэ, врачитIу тиеспубликэкIэ
тилэр, ахэми Мыекхуап лоф
зыщашлэрэр. Зыр «Псауныгъэм
и Гупч» зыфилоу Адигэ рес-
публикэ кIэлэцIыкIу клиниче-
скэ сымэджджыщым епхыгъэу лоф
зышлэрэм щэлажэ, ятIонэрэр
къэлэ поликлиникэу N 3-м чIэт,
къэлэ консультативнэ поликли-
никэми кабинет щырил. Ау ми-
нистерствэм кадрэхэмкIэ иот-
дел къызэрэщыталагъэщыгъэмкIэ,
къыхащт ильэсым аллерголог-
хэм япчъагъэ хагъэхъон, спе-
циалист ныбжыкIэхэм ащыщхэр
ащ фагъэхъазырынхэ гухэлъ ял.

БлэкIыгъэ ильэсхэм лофыгъо
дэгъу къырахыжыгъагъ. Аллер-
гие зилэхэм ащыщхэр амбро-
зиу нахь жугъэу зыщыкIэ-
гъэгъэрэ лъэхъаным тефэу къу-
шхъэхэм ахэт зыгъэпсэфы-
плэхэм ащыщ горэм агакло-
щыгъэх. Ахэм япчъагъэ бэ-
щыгъэл, ау чэзыу-чэзыу куп-
хэр зэрэклощтыгъэхэм ишуагъэ
къаклощтыгъэу къытшIошлэ. Ау
2012-рэ ильэсым къыщыубла-
гъэу ар щыгъэзыгъэ хуыгъэ,
ащ фэдэ амал шылэжэп.

Мы узыр зилэхэм Iэпылэгъу
зэрафэхуэхэрэм ехылагъэу
тызэупчIыгъэ специалистхэм
къыхагъэщыгъэ узыр «хрониче-
скэу» зэрэщытым къыхэкIэу
нэбгырэ пэпчэ зэрэзэлэжжы-
щтыр, зэрэзекIон фаер зэ-
ришлэрэр, къэзыштэгъагIэхэм,
кIэлэцIыкIухэм ящыкIэгъэ Iэ-
пылэгъу зэрарагъэгъотырэр.
Анахь шхъалэу къыклагъэтхы-
рэр аужырэ ильэситIум мы
узыр зилэхэм ащыщ горэми
ищыкIэгъэ медицинэ Iэпылэгъу
ымыгъотыгъэу тхъаусыхэ тхылъ
псауныгъэр къэхуымэгъэным-
кIэ республикэ ыкIи къэлэ
къулыкхуэхэм къазэралэклэмы-
хъагъэр ары.

Арэу щытми, нэбгырэ пэпчэ
мы лофыгъом — амброзиу
игъэкIодын — имал рыхъы-
лэн, фэлъэкIыштыр ышлэн фае
псауныгъэмкIэ ащ мэхъанэ-
шхо илэшъ.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

Шышхъэлум и 23-рэ, 2014-рэ илэс

Адыгэ
макъ

3

ХЪУТ РЭЩЫДЭ КЪЫЗЫХЪУГЪЭР НЕУЩ ИЛЪЭС 90-РЭ МЭХЪУ

Ренэу тыгу уилъышт

Титатэ шылагъэмэ,
ыныбжэ неущ илэс
90-рэ хуытгъагъэ. Тэ,
игупсэхэмкIэ, Тхъэм
тыфэрэзэн фае гъэшлэ
кIыхъэу ащ къыгъэ-
шлагъэм, ипхъорэльф-
хэри ахэм къагIэхъуа-
гъэхэри къызэрилхэ-
гъужыгъэхэм апае. Ау
етлани...

Мэзибл хуыгъэ тита-
тэ дунаим зехыжы-
гъэр. А уахтэм къы-
клоцI икхъунэ кIэу бэ
кыгоуцуагъэр, ахэм
ныбжыкIэ дэдэхэри
ахэтых. Ахэр зэкIэри
къыдгурэломи, етлани
къызэрэтхэмытыжым
еуцолэгъуае къытфэ-
ху. Тэ тызэсэгъэ ду-
наир ежъ къытхэтэу
ары, сьд ыныбжымы.

Зигугъу къэсшырэр
тэтэ Рэщыд — Хъут Рэщыд
Мыхъамодэ ыкхор ары. Лъэ-
шэу дэи, титат, укызырэтхэ-
мытыжы. Сыда плэмэ о
узыщытимыгъусэ дунаир нэ-
мыкI шыпкэ хуыгъэ. Анахь
цыкIухэу Майерэ Сатирэ —
уипхъорэльфхэм къальфыжы-
гъэхэм — бэрэ агу укхэкIы.
Сати цыкIум гушылакIэ о ухэ-
мытэу зэригъэшлагъэ. Къызы-
кIокIэ унэхэр къелыхуых,
ымэкхэ псыгъо цыкIукIэ «Ты-
дэ щыл татэ?» — ело.

Къэбгъэшлагъэм щыцэу илэс
60-м уигъусагъ нанэ Гошнагъо.
Непэ къызышIодгъэшлын тлэ-
кIырэр ащ фэдиз уахтэм зэ-

гъусагъэхэр, зы хуыгъэхэр шъу-
зэрэзэкIымыгъужыр. О ежъ
урыгушхоштыгъ, ежъ шхъэкIэ-
фэшхо къыпфишIыштыгъ. Шъуи-
унэ шIульэгъуныгъэу илэым
зэкIэми тыкыгъэфабэщтыгъ.
Къэошлэжыба нанэрэ орырэ
шъуиланэ уиныбджэгъухэр зэ-
рэщызэлукIэщтыгъэхэр — Бгъо-
шэ Инвербый, Владимир Дра-
чевыр, Кушмызэкъо Мыхъа-
мод, Бэрэджэ Нухъ, Хъут Ма-
лыч, ХъокIо Рэмэзан, Анато-
лий Ходусовыр. Шъуинагъо на-
сыпыр изыгъ. Ау яуахтэ къэ-
си, ахэр зэкIэри дунаим ехы-
жыгъэх.

Анахьбэрэ уигъусагъэр

уиныбджэгъу анахь бла-
гъэу ЛэупэкIэ Асплан.
Пчыхэрэ уаджэ къа-
кIоти, уиллэхъагъ дэжъ
бэрэ щысыштыгъ. Ренэу
нахьыжэу уилытэ-
щтыгъ ыкIи уигъэнахы-
жэу ренэу гъогу къы-
уитыштыгъ, уапэ ишъы-
щтыгъэп. Ау зэзакъо
ыпэ уригъэшъыгъэп,
уапэу ар дунаим ехы-
жыгъэ...

Илэсыбэхэм къаклоцI
шышхъэлум и 24-м тэ,
игупсэхэм, уиунэ ты-
щызэрэгуыиштыгъ. А
шэн-хабзэм тетэу мы-
гъи тыщызэрэгуыишт,
ау о укытхэмытэу. Ты-
гу къэкIыжыштых унэ-
гъо лужъум къыхуыжэ-
гъэ къоджэ кIэлэцIыкIум
икIэлэгъум ехыылэгъэ
къэбарэу къэплатэщты-
гъэхэр. Ахэр фэгъэхы-
гъэщтых унагъом, еджэгъум,
заом, лофшIэнэу псэуплэкIэ чы-
лабэ зэблэозыгъэхуыгъэм, се-
лоу Красногвардейскэм щыб-
гъэклогъэ ильэсхэу анахь дэгъоу
плытэхэрэм, оц фэдэ фрон-
товикхэу Николай Мирошни-
ковымрэ Кошбэе Исмахилэ-
рэ лоф зэрэдэпшлагъэм, дунаим
тетмэ анахь урам дэгъоу ти-
унагъо зыщыпсэхуыштыгъэ Но-
вэм ягугъу тшышт.

Мы сурэтым узэритым фэдэу
тэ, игупсэхэм, тыгу уилышт.

**Унагъо ыцIэкIэ
ХЪУТ Людмил.**

**Тарихъ шлэныгъэхэмкIэ
доктор.**

Дунаир нахьышIу ышIынэу фэягъ

**Илэс 17 сыныбжэ зэхъум сызэгупшысэщтыгъэр
шъошIа? КъышхъосIон. ГИТИС-м сьчIэхъанышъ,
зэлашлэрэ актрисэ сыхъунышъ, премиеу «Ос-
кар» зыфилорэр къысаты зыхуыкIэ, сиунагъо
цыхъэ къызэрэсфишIырэм, къызэрэскъотым
апае сызэрэфэрэзэр есIонэу арыгъэ.**

Адэ тьянжэ-тятэжхэр яныб-
жыкIэгъум сьд зыкIэхъопсы-
щтыгъэхэр? Сятэжхэу Хъут
Рэщыд илэс 17 ыныбжэ зэ-
хъум Хэгъэгъу зэошхор кIо-
щтыгъ, татэ ежъ ишIоигъоны-
гъэкIэ зэуапIэм лухагъ. ЗыкIэ-
хъопсыщтыгъэр пым теклон-
хэшъ, икхуаджэ къыгъэзэжы-
нышъ, игупсэхэм къахэхъажы-
ныр арыгъэ.

СызэцIыкIум татэ икIаклоу
орденхэр, медальхэр бэу зы-
хэлхэр зыщыслэныр сикIэ-
сагъ. Зэрэонтэгъум къыхэкIэу
ащ лъэгонджэмышхъэкIэ сы-
тысын фаеу сишIыштыгъ. А
лъэхъаным илэси 7 сыныб-
жыгъ. Джы сегупшысэ кIапор
къэзыгъэонтэгъуштыгъэм. Ор-
денхэр, медальхэр арэп, ахэр
къызэрэтыгъэм кIуачIэу заом
хилхъагъэр арын фаеу джы
къысшIошлэ.

Шышхъэлум и 24-м сятэжхэу
Хъут Рэщыдэ шылагъэмэ, илэс
90-рэ хуытгъагъэ. Ащ ехыла-
гъы ситхыгъэ. Сятэжэ гушылэм
ыуасэ къыгурылоштыгъ, ауко-
дыеу зыпары къылоштыгъэп.

Къыодэлуныр икIэсагъ, узэхихын
ыльэкIыштыгъ. КIэлэцIыкIу шъэ-
фэу еторэм ипэгъокIэу, джэуап
папкIэу ежъ ищылынгъэ къы-
хэхыгъэ къэбар гъэшIэгъонхэр
къытфилуатэщтыгъ. Татэ шэн
дэгъу, шэн гъэтылынгъэ хэ-
лыгъ. Шылынгъэм шыгушIу-
кIын зыльэкIырэ цыф Iушэу,
хъалэлэу, зэфагъэ хэлхэу, зи-
щыклагъэм Iэпылэгъу фэхъуным
ренэу фэхъазырэу ар щытыгъ.
Хэти, сьди дэхагъэ горэ хи-
лъагъоштыгъ, дунаир нахь дэгъу
ышIынэу фэягъ.

Татэ ренэу пшъэдэкIыжы-
шхо зыпылъ лофшIэнхэм ага-
клоштыгъ ыкIи зэрэщыгуыжэ-
рэр къыгъэшъыпкэжыштыгъ.
ИлофшIэн хэшIыкI фырилагъ. Ар
анахъэу къызыщыльэгъуагъэр
Красногвардейскэ районыр
ары. Ситатэ ащ райисполко-
мым итхъаматэу зыщлэ ильэс-
хэм ар анахь район пэрытэу
щытыгъ. А лъэхъаным унэхэм
газыр арацагъ, унэхэр ашыгъэх,
атыгъэх, ау зэкIэми анахь
шхъалэр — цыфхэм гугъэ ари-
тыгъ неущрэ мафэр нахьышIу

зэрэхуыштымкIэ. Сыдрэ лоф
къырихыжыгъэхэми татэ ыгуи
ыпси хилхъэщтыгъ, ар нахьы-
шIоу зэригъэцэкIэщтым пы-
лыштыгъ. Титатэ Адыгэкъа-
лэ ицIыф гъэшIуагъ, гуфэбэ-
ныгъэ хэлхэу ащ игугъу непи
цыфмэ ашIы.

Татэ унагъом мэхъанэхэу
ритыштыгъ, унэгъо дахэ ышлэн
ыльэкIыгъ. КъэсэшIэжы хъа-
кум шайныч стырыр ренэу зэ-
рэтетыгъэр, столым конфетхэр
зэрыл вазэр текIыштыгъэп,
тинанэ ыгъэжхэрэ тхъаухэкI-
хэр ренэу Iанэм телыгъэх.

Ыдэжэ цыфыбэ къакло-
щтыгъ, ахэм адэгъушIэныр
икIэсагъ. Ащ ыгу ифэбагъэ
тиунэ къыгъэфабэщтыгъ, къы-
гъэнэфыштыгъ. Шылынгъэр шIу
ыльэгъуштыгъ, ащ шыгушIу-
кIын ыльэкIыштыгъ. СыцIыкIу
зэхъум слапэ ылыгъэу бэрэ сы-
къырищэкIыштыгъ, къэлэ пар-
кым сищэщтыгъ, сикъэбархэм
къядэлущтыгъ, ежыри къэбар
къысфилуатэщтыгъ. Теклоныгъэм
и Мафэ анахь мэфэкIышхоу
тиунагъокIэ щытыгъ. Анахь цыф
шхъалэу а мэфэкIым хэтыгъэр
титат арыгъэ.

Зэгорэм сянэ къызыщыху-
гъэ мафэр хэдгъэунафыкIызэ,
татэ къылогъагъ «Илэси 100
сыхъумэ тызэлукIэшт» ылуи. Ар
шыпкэ, сыда плэмэ татэ непи
къытхэт. Иунагъо илгъус. Тэ,
къылыфыгъэхэм, ипхъорэльф-
хэм ар тыгу елыфэ, тиса-
быйхэм ар ядгъашIэу игугъу
тэшIыфэ татэ щылэшт.

**ШХЪАЩЭКЪО
Зарем.**

Рэщыдэ ипхъорэльф.

«... Сыпублицист сэ...»

«Сыдрэ лъэныкъоми адаклоу
Зыгорэм кыыло ар сшоигъуагъ, ау
Къашлудэпщина ажэ лыгъэкIэ?
Мы ситхылъ икъежьаплэ
КIэкIожъэу ар теубгъуагъ...
Къыцыхэзгъэщымэ сигущыланэ
Ар сшоигъуагъ».

(«Гущылапэм ычлыплэклэ»)

Мы сатырхэр Мэхьош Руслһанэ итхылъыклэу «Утхьэу, цыфыр, ушэрэл» зыфилоу кыдэклыгэм иапэрэ усэ шы-
ших. «Публицист» плэмэ, кыккырэр маклэп — цыфмэ ялоф силофы, хэьгьэу
ылэжьырэр сэри силэжьыгь, уахтэм анахь гумэклыгьошхоу хэлъ зэпстэу-
ри сэ сигумэкыгьу. Усакло-публицист инхэр егъашлэми шылагьэх — Беран-
же, Бомарше, Гейне, чартистхэр, ми-
нензингерхэр, трубадурхэр, Урысыемклэ
укаплъэмэ, Ломоносовыр, Тредиаков-
скэр, Некрасовыр, петрашевцэхэр,
Кольцовыр, Демьян Беднэр, М. Иса-
ковский — маклэп ныла тилагьэр. «По-
этом можешь ты не быть, но гражда-
нином быть обязан», — ылогьагь Не-
красовым. Ильэсишъэ фэдиз тешлагьэу
а гушылэхэм ямэхьанэ непэрэ мафэм
епхыгьэу кигьэтхыгь Евгений Евту-
шенкэм «В России поэт больше, чем
поэт» ылуи. Упублицистыныр емыкышхоу
зылэьгүрэ усаклохэри, ахэм атхыхэрэм
яджэхэрэм ачышхэуи маклэп шылэр.
«Слово мне нужно для жизни», —
ылогьагь Маяковскэм. Ылорэр зынэс-
рэр кыгурымылоклэ арэп ныла. Анахь
усэклошху зыфэплощтми публицисти-
кэм зыфэзымыгьазэрэ зи ахэтэп (Бай-
рон, Пушкин, Есенин); «А вы, надмен-
ные потомки»... (Лермонтов) — ар мы-
публицистикэу сыдэуштэу плон.

Публицистикэр тхэклэ шхьяфэу хэ-
зыхыгэ усаклохэр шылэх — ахэм непэ
ащыц Мэхшош Руслъанэ. Адыгэ усэ-
нымккэ публицистикэ тимылафгэу шы-
тэп — Хьаткьо Ахьмэди, Пэрэныкьо
Мурати, Жэнэ Кырымызи, Андырхьое
Хьусени, Хьэдэгьэллэ Аскэри, Ехьуллэ
Сэфэри маклэп атхыгьэр. Ауми, уахьтэм
кызыдихыгьэ гушпысэхэм (обществен-
нэ шылэныгьэм епхыгьэу) аклоциль
мэхьэнэ гьэнэфагьэр ахэм альапс —
цылэклакэр дэгьу, нэфын, дахэ, ащ
пэшлуклорэр пьи, бгьэклодын фый,
нэмыкхэу, нэмыкхэу бэ ащ епхы-
гьагьэр. Мэхшош Руслъанэ хэхыгьэу
кьелo: «цыфыр кьэхьугь насыпышлөнэу,
цыфыр кьэхьугь лoфышу ышлөнэу, орд
кылонэу, сабай ылэжьынен, чьыг
ыгьэттысынэу». Гушпысэ зэхэмыфым
а лoфышo инхэр шызыгьэбылтыхэрэр
усаклохэм ащыцэу зэп, тлоп, ело Рус-
лъанэ, кьаплo пшлоигьор занккэу кьа-
пломэ, зэклэмэ агурылошт, акьыл зилэм
акьыл хыгьотэтшт, зымылэм илэпышэ,
ыгьотрэм езэгьышт:

Чэгчлэлъ шьыпкъэу утхэныр
лушыгъэу –
Философиер а зым епхыгъэу,
А тхаклэм тхэклуабэ нэмысыгъэу
Зытхырэ критикхэм уалуклэшт.
Ау ар луш еплъыклэу
сэ сфэлощтэп,
лушмэ апай закьоу
узфэтхапхър,
Зэклэмэ апаиныр — мышланхъэу
сэ сфэлощтэп.

Етіанэ зэнкіэбзэ дэдэу кіэух кы-
фешы —

Птхырэр еджэрэм
зэхимышыклэу,
Къэплонэу узыфаер
пйуамышыклэу —
Уигупшысэ хырыхыхэ заклэу,
Узыфаер къэмылошьюу занклэу
(«Хэт пай...»)

«Сыпубликст» зыпӀорэм, Ӏофышхо
бгъэцкӀэнэу къабылэу оштэ: дунэе

лофхэм язытет кышчыублагъэу непэ хьурэ-шлэрэ лоф мыиныщ кьыпшло-шыщтым нэсыжъэу — гумэкл ини гугъэ цыкълуи зэшлопхынхэу пшшэ иолъхьа жьы — ар икьу фэдизэу кьыгурэлэ Мэхьош Руслъанэ, цыфыгъэ-щыфаныгъэ мэхьанэ зыклоцълъ гушылэ кы-зэрыклор апэрэу — кьэгъотыгъошлоп, ятлонэрэу — ар нахь кыныжъ — усэ-сатыр, усэ-гушылэ пшлыныр. Етлан а гушылэ-гупшысэр гурылогъошлоу щымытмэ, усэз илэп, пкленчъ, жьыр лэхуамбэклэ кыуыбытын зыгу хэльэу уашьом дэлэбзегъагъэу кьалотэжьрэм фэд. Къыло шлоигъор кьылоным Мэхьошым мэхьанэшхо реты, ащ дыкъл-гъоу кьалпорэр кьызэрэлпорэ шыклэм (гушылэр, гупшысэр, ахэм ягъэуцукъл, ягъэфедакъл зыфилорэр) лъэшэу фэсакъы. «Сыфилософ» зылоу усэ сатырым ахэмыгъотэхэнэу гупшысэр зыгъэбыллырэ усаклохэр ашъхьамысэу еумысых.

Сыды тхаки, ело усаком, мэгубжы, ыгу хэки, «аш фэдэ еппыкыкэр» сштэ-хэштэл, сыда пломэ ащ мэханэ илэл, клуачлэ илэл, кыккелотыкыкыжы усаком зыгэгумэкыкэр гушысыр. Ытхыгэм еджэху, агэттылыкыжынуу фаеп уса-клор, ытхыгэр кьабыл афэхуэнэу, ящи-лэныгэкклэ, ялофшлэнклэ лэпылэгу афэ-хуэнэу — «Ситхыгээ сыфай фэдэ афэхуэнэу. Арымырмэ — уасэ илэл», — ело Мэхошым.

Маяковскэм зешлугъо лъэхъаным ытхыгъагъ: непэ усэу птхыгъэм еджагъэр аэропортым клоныш, Тыгъэкъоклплэ Чыжъэм неуш быбырэ самолетым рыбыбынэу билет къыщэфын фай, ащ лфыхшохэу щызэрахъэрэмэ ахэлэжхэнэу. Джащ фэдэ кӀуачӀ усэ гуычӀэм илэнэу фыягъ Маяковскэр. Пчыхъэм къушъхъэу Мтацминда (Грузиер ары) В. Маяковскэмрэ Г. Леонидзэрэ тетхэу, къалэр апашъхъэ илъыр (Тбилиси) остыгъэ нэфынэм къызэпигъэнэфыжъэу залъэгъум, къызэддалуагъ плонэу зэтэфгъу къалогъагъэу ало: «Жуагъор бэу зэрыт уашъор къефэхи, утӀэрэбгъугъэу къалэр зэрыт кӀэишхом дэфэгъэм фэд». Ащ пыздагъэу етлани: «Эй, лыжъ тхъамыкӀ (дунэежъыр ары зыфалотыгъэр), ужэкӀэ фыжъ утысэх тыубытынышъ, шлоу тыутыпкӀынышъ, нэмыкӀрэу шылакӀэ дгъэсышт».

Ахэр усэклшхуагэхэ, усэ-сатырхэм-клэ (искусствэмклэ) дунэежыыр зэблэп-хуыныш, дунэяклэр бгэпысын плэякы-нэу кыабылклэ аштагэу шытыгь. «Гу-шылэр тэ цылэныгэм пай зыкыты-щыклагэр», — бэрэ клгызтхыщтыгь Маяковскэм. Ар ымышлэу цытэп Мэ-хушым: «Сэ сшымэ, ело, «тятэжэ, тят кыапкырыкырэ нэшан», ащ пы-дзагэу —

Етлани —
 бэшлагъэу сыгу хэтлхсхъагъ
 Маяковскэр —
 Ифэмэ-бжымэ
 ащ сызэхидзагъ,
 Иидейнагъэ, ащ фэд, сикудагъ
 Къысымыгъащэу жьы нэмыкI
 гъэпсыкIэкIэ,
 Сызлщэу зэчыйкIэ,
 иIокIэ-шIыкIэкIэ.

Ащ кыкiрэп Мэхьошыр Маяковскэм ильэужжэм арыуцозэ, ыуж итэу поэзи-ем хэьхьагэу, хэтэу, урыс усэклошхом кылогахэр кыкымылотыкыжьымыи, Мэхьошым кылоон икхун егыты: тычы-лэныгъэ мыхьо-мышлэу хэхьухьэрэмэ иусэкло пчыпджын зэнклабзэу афе-гъазэ, сэмэгум мыоу (зимыгъэлибе-ралэу), джабгумклэ димылонтлэхэу (те-тыгьор зылыгхэм афэмьсакъэу), па-гъэм ипчэгу шыпккъэ ищэбзашэ ты-регъапсыхэ, тырегъафэ ыкли. Узэшэ-рыонэу макла щылэр? Бэ — бэшагъэу цыф шэным хэлъыгхэхэу, непэрэ лъэхъаным кызыдихьыгхэхэу — а

гупшысэр къэбгъэшъпкъэжьиным фэш,
ытхыгъэ пстэури шыхъат:

Блэкыгъэм иохътэ хылыи
 сиыгъ,
 КъызэрыкӀагъэпышъ тэркӀэ,
 КъытэрыкӀагъэхэшъ кукӀэ, —

кло ар, ело усаком, блэкыгы, «ты-
гъуасэр тыгъуасэшъ, нафэ, ау сыд
тинепэр, сыд тинеущыр?»

Нахь юфыр джы непэ,
нахь кѣиныр —
Тызыхэт шылакѣм
Хэхъухьэрэ мыхьо-мышлэхэр. —

ау ахэр икѳу фэдизѳу тинѳлѳѳѳу кѳызѳрѳримѳдзѳхѳрѳр, «кло, хѳугѳѳ шѳѳу, узѳцѳѳцѳзѳпытына» тлоу тызѳрѳшѳхѳарѳкѳлѳрѳр усаклом инѳу ыгу хѳкѳы, ахѳм усаклор ѳбѳгѳуклоныр зѳрѳмыхѳхѳщѳтр кѳло:

Уитхыгъэ сатырхэр
трибунэ пшыгъэу
«Яку сис» олокIэ
яорэд къадемыгъау,
ЕплъыкIэу уилэхэр
къыщылу анэлъ.
УтхакIомэ — нахъыеж!
Уипшъэрылъ шъхъалэ
уемыпцIыж!
Некрасовым зэрилуагъэу зэ,
«Умыусэклон о уфит,
Ау уцIыфыныр уипшъэрылъ».

«Сытхэнэу сыхьазыр, ау птхыштыр ары, темэр ары, мардж хъужьын, темэр...» — джар зылонн сырихьыллагь, ауужыпкъэм, ыцлэ къеслонэп, ау клэлэж горэ къысфэклогьагь мыщ фэдэ лъэлу илау: «Тхьэм пай, темэ тлэклу къысэтба» ылуи. Мэхьош Русьланэ «темэ» лъыхьурэп (ытхыгьэр тхыль пчъагь, Тхьэм псауныгьэ кыырет, джыри бэн фае ытхынэу кьэтыр); шылэныгьэр зэрэпсау «темэба» elo, угу зыгьэузырэр (ар нахьыб) е зыгьэгушлорэр зэклэ «къарэгьэлъагьоба шьыпкъагьэм тетэу дэгьури дэири тлури зэготэу, зэшломых мыхьышт лофыгьор аклыло, тырябгьэдэзнын пае аналэ», — сымаджэм уемыыбгьуклоу, жьалымым уемыыбгьуклоу — уклалом, тыгьуаклом, гьэпцалом, «коррупционерым», elo усаком. Усэ-сатыр фэптхы мыхьунэу шылэныгьэм зи хэхьухьэрэп — а эпстэур усаком ыльгьэгуныр ипшэрыль, ащ нахьы нахь ипшэрыльыжь уигьэлъэгьуныр. Мысагьэр хэти ипшэ ифэн ыльэклышт — зыфэлъэклырэм гьунэгьу чэтыр кьетыгьыуш, ешхы, адрэм фэлъэклырэр нахьыбэш, хэгьэгу псаур егьэунэхьу. Хэгьэгур зыщыунэхьурэ мэшэшхом Урысыер ифагь, elo усаком, дунэе зэхэтэкьоныр (катастрофа) Урысыем ышэхьагь кьыуцагь. Усаком ар члэукьощагь горэ хэмьлыу кьело:

Зы «перестройкэ» шъуаджэ
ухахы,
Уимышлүмэ шъзогъу зыкъаши,
Къыбгуахъэхы,
Ежъ къяклүшт политикэ
къыбдызэрахы,
Ямыжъошъхъл пытэ
уыздэхъаджыхъэм
Къыптегушлүхъэхэ хъугъагъэх
уиджэгъогъухэр.
Чыуагъэнагъэм зэкъл
уиныбджэгъухэр
Уахъаджи шхыфыцлэр
къыпхагъэтэкъуи
Лэжыгъэ нэпэшлэу
узбгыратэкъуи,
Зэкълэми ауж укырагъэнагъ.

Хэгъэгүшхоу лъэгонджэмышъхьэкIэ
агъэтысыгъэм ыгуи фэузы, ау етлани
пшъэдэкIыжь инхэри кыфегъэнафэх:
«Ухэпэзагъэмэ, къэушыжь, «улIагъ»
аIагъэми, уемыдэлү, къэхъужь! Плъэ-

гонджэмышъхъэмэ зэ къатекыжъ, зы-
къэлэтыжъ! Зямыгъэушъхъаклужъ! Зя-
мыгъэульэгужъ!».

Усаком нахышлум щэгугы, хэгэ-гум мыхъунэу кьехъулагъэхэр зэкIэ зыпшъэ ифэхэрэ «лпышбо-мэлышбохэр» еумысых, ауми, ело, шъхьакомл ыухырэлI кыкьокIи (В. Путинэ) Тхьэм шлу тельэгъути джыри, ар кытхэкIи, шыу гъузэу тапэ иуцуи, цыхьэшлэгъоу тырищэжъагъ». Тэри ащ «тигуапэу тыдежъагъ». Ащ дыкыгъоу усаком шъхьафитэу кьело: «улъэммэ кьыпчы-цынэщыхтх, кьыпчыукытэщыхтх — уагъэ-лъэлъэшт». Дахэу кьэслон ылорэл усаком, усэ етхыми шыгъупшэжъыгъэм фэдэу, уахътэм кьыдежъагъэу — кьыгъэуцыгъэ гушыIэхэр зэпытэу, макъэ зэпэдджэжкIэ гъэунэфыгъэхэу кьелох: «Улъэммэ — ехыжьыгъэ уташэу шлом икрIэмэ ватеклошт. васэ үлIэшт».

Шхъэхыхыгэ гушылэм клочэшхо зэ-
рилэр Мэхьошым кьегъэунэфы. А кӀуа-
чӀэр общественнэ юфыгъохэм ащы-
лъэш, ар кыбгурьыном юф пымы-
лым фэд. Ау шхъэхыхыгэ гушылэр,
публицистикэ зыфатлорэр усаком анэх
шхэфэу цыфыном ыгу шырекӀокӀхэрэм
ашегъэфедэ.

Сонет зыфалорэр нeпэ кызнэсыгъэм
гумэкл дахэу е гумэкл кынэу цыфым
ыгу шызэпырыклрэм икызэлэуын лоф-
хэм афэгъэхыгъэ тхыгъэ лъепкбэу
шыт — а шыклэм шъхъафит шып-
кбэу Мэхъош Руслъанэ цыфыгу гумэкл
инхэр, шүлбэгъуныгъэр, ар зыукъорэ
мышъо-мышлэкло сэрэджэхэр купклым
кышчырелотыкы: шъхъэмпылтэжъхэм,
кыхаыпэ клэзэтемыдзагъэмэ сабыл
кыальфимэ, гум ранжкбэу, ежъхэр хъа-
кбэу-жъокбум хэхъажъхэу шылэр маклэп,
elo ysaklom. Ащ афэдэмэ япэсыгъэр
apelo, кэлэклэ дахэм, елэскэ кэлэуаклэм
пымылбэу бзылфыгъэ хэтэклохэм анэ
мэшло бзыир клэгъэутысэ:

**Хьябз таучэу уджэгунэу
угу кызыккклэ,
Хэхьухаштым, кыкклэклоштым
егупшыс.
Къахьыпагъэклэ куйрылъф
сабый кызыплъфклэ,
Ар амыдэмэ,
зыпари умыгъэмыс –**

ны быдзыщэ емышъуагъэм кӀуачӀэ
тыдэ кырихын, ныбгъэм кӀэмылтыгъэм
гукӀэгур сыдэу хъумэ ищылэныгъэ шы-
щы хъун; арышъ, Ӏэхуамбэр оцкӀэ
пиупкӀэрэм фэдэу, усаком гупшысэр
лъэуж-лъэужэу гум, шххэм ащыпеупкӀы,
зэнэгуерэ шымыӀэу шъыпкӀэм — сыд
фэдэу ар кӀынми, — ышхъэ кыи-
рехы:

Умыукытэу куйрылф цыклүр
кызыогъэхум,
Зэрэплун фэе пшъэрылгыр
тыдэ охъуи?
Сымэджэщым
а цыклүр кычлэунагъ.
Плъы хэклыгъэм икъэбар
уимыгъапэу,
Ны ухъуна
амалынчъэм уримшъхьапэу,
Сыцыф плóми,
цыфы напэр члэунагъ.

Джарэу игьэклотыгьгэу публицистикэр Мэхьошым егъэфедэ, ащ ижыккьепцэшхо хэмыхушлагьгэу зы усэ илэп. Теубытагьгэу кьэлөгэн фае. Мэхьош Русланэ публицистикэр адыгь литературэм жанрэ кьочлэшхоу, бгьу пстэумкьи зэгъэфэгьгэу хигьэуцагь, ар шүклэ фэплъэгьгун фаеу сэлъытэ. Маклэп публицистикэр зытхырэр (зымытхыгьэ уса-кьуи тилэп), ар лъэпсэ пытэм, художественнэ лъапсэм тезыгьэуцагьэр Мэхьош Русланэ — гьогу псынклэп кьыхихыгьэр, ау шлагьгэ бэу зытълэ гьогу.

ЩЭШІЭ Казбек.

Мы мафэхэм нэуасэ сыфэхуыг килэл гэшлэгъон. Ар Мыекьуапэ шыщ, Краснодар щеджэ. Пшызэ кээралыгъо университетым гээрорышлэнымккэ ифакультет икьутамэу политологхэр кээзыгъэхъазырырэм щеджэ. Килэл нэутх, гушлүбзыу, дэгущылэгъошлү, кьылорэм нахыбэр лэпккым зэрэпсауу хаплэзэ, ащ хильагъорэм кыпкырыккызэ кьелю, «угу кьихъагъэр кешлэ» зыфалорэм фэд, узэрэупчырэм хэлъыр псынклэу кьеубыты, шхъэккэ-фэныгъэшхо хэлъ. Зигъэбгъакъэу шытэп, ау лэпккым зыгорэ фишлэным фэхъазыр, ныбжыккэм зэрэшенэу, шылэныгъэр, дунаир зэбли-

хъунэу кьуачлэ илэу кьышлэшлү. АР-м лэпккэ лофхэмккэ, лэккыб кээралхэм ащыпсээрэ тилъэпккэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмккэ ыккы кээбар жьугъэм иамалхэмккэ и Комитет практикэр мыгъэ щихыгъэти, ащ шы-зэхашэрэ лофхъабзэхэм ахэлэ-жьэу слъэгъугъэ, етланэ Мыекьуапэ иккэлэ парк мы аужырэ уахътэм адыгэ джэгоу шызэхашэхэрэм ккэлэр ккэщаккэ афэхъугъэу зэхэхыгъэ. Сыккызтегушылэгъытыр Къумпыл Тлахыр. Ккэлэм сызылэккэм ыпэрэ мафэм ар Норвегием кьиккы-жыгъагъ. Ослэ шыкклогъэ кон-ференцием рагъэблагъи хэлэ-жыагъ. Ащккэ тизэдэгущылэгъуи ккэдгъэжыагъ.

Ныбжыккэлэгъум игугъэ нэфхэр

— Научнэ конференциер хэт зэхэзыщэгъэр, сы-дэуштэу ащ о ухэлэжьэ-нэу хъугъа, Тлахыр?

— Зэхэзыщэгъэр дунэе зэфыщытккэлэхэмккэ Норвегием и Институт ары. Ащ Урысыем фэгъэхыгъэ отдел ил. Мы хэгъугум иккыгъэхэм лоф щашлэ.

Сэ тилъэпккэгъоу ккэккложьыгъэхэм яхылагъэу научнэ лофшлэным сыпыл, университетым курсовой ащккэ шыстхэу хъугъэ. Интернетым ишлугъэккэ конференцием сырагъэблэгъэнэу хъугъэ. «Уилофшлагъэ хэт рецензентэу илэнэу узыфаер?» залом, «Нэшъулъэщэ Наим» сьугъэ. Ар Москва щэпсэу, Урысыем шлэныгъэхэмккэ и Академие цивилизационнэ ушэ-тынхэмккэ и Гупчэ щэлажэ. Институтым иллыккхэр ащ ккы-дэгущылэхи, силофшлагъэ еджагъ, ишлэш ккырилллагъ, шыкклагъэхэр ккызгуригъэуагъ. Ари конференцием рагъэблагъи шылагъ.

Кавказым шыщ ныбжыккэ 20 лофхъабзэм хэлэжыагъ. Москва кьиккыгъэ специалистхэри ащ шылагъэх. Зэккэмккэ таккык 30 ккытатыгъагъ, ащ шыщэу 15-м уилофшлагъэ ккэб-гъэлъэгъон, уккытегушылэн фягъэ. Етланэ упккэхэр ккыккэ-лпыккылагъэх. Сэ ккызэрэсэуп-чылэгъэхэм ащыщ Адыгеим ккэ-зыгъээзжыгъэхэм ялофгыгъохэр зэрэщызэшлугахыхэрэр, Ккэбэртэе-Бэлккыарым мы лэныккым-ккэ политикэу илэр Адыгеим щызэрэхъэрэм теккымэ. Сэ зэ-теккыхэу ккышлэшлү. Сыда плө-мэ Адыгеим ккэккложьыхэрэм афэгъээзгъэ ккээралыгъо струк-турэ (Комитет), ккээралыгъо уч-реждениеу «Ккэзыгъээзжы-гъэхэр шылэныгъэм хэщэгъэн-хэмккэ Гупчэм» лоф щашлэ, об-щественнэ организациехэри, фондхэри шылэх. Сэ сызэрэщы-гъуазэмккэ, ккээралыгъо струк-турэ зилэр тэ тиреспубликэ заккы ары. Ккэбэртэе-Бэлк-кыарым ащ фэдэ ялэп, общест-веннэ организацие ялагъ, ау ащ лоф ышлэжыырэп.

— О уидоклад фэгъэхы-гъэу нахь игъэккотыгъэу ккэплугъэмэ дэгъугъэ.

— Сэ силофшлагъэ зыфэгъэ-хыгъэр адыгэу ккэккложьыхэ-

рэр шылэныгъэм хэгъэгъозэ-гъэнхэм лофгыгъоу епхыгъэхэр, Темыр Кавказым лэпккэ-политическэ хъугъэ-шлагъэу шы-реккыккыхэрэм ар зэрэхэуцор-рэр арых. Ккэккложьым лофым гъогуу ккыкклогъэм сыккытегу-щылэ. Силофшлагъэ стхыным пает ккэккложьыгъэхэм ащыщэу бэмэ салуклагъ, садэгущылэгъ. Ахэм ккысалагъэхэр лэубытыплэ сшыл-гъэх. Сэ гу зылпыстагъэр ккэс-лон — ккэккложьыхэрэр зэрэ-мытхъаусыхэрэр ары. Ар сшлө-гъэшлэгъон, ащ ахэм шхъэккэ-фэшхо афьугеуэшлү. Ахэр Хэ-кужыым зэрисхэм щэгущлуккы, ежэ-ежырэу лоф ашлэ, яунапккэ аты, зэрэфэлъэккэу мэлпсэх.

— Кавказым иккыгъэ ныбжыккэлэхэм ялофшлагъэ-хэр?

Гушылэм пает, Чэчэным ныбжыккэ политикэу илпыым ехылагъэу ккэгущылэгъ ащ ккыккыгъэ ккэлэр. Дагыстан динлэжыным илоф зэрэщы-щылэм фэгъэхыгъагъ ащ илпы-ккэу ккышылгъэ гушылэр. Чэчэ-ным ныбжыккэ политикэу шы-зэрэхъэрэр сыгу рехы, ащ фэгъэхыгъэ лофшлагъэм сшлө-гъэшлэгъонэу седэлугъ. Ахэм министрствэ псау ял ныбжы-ккэ лофхэм апылэгъ. Ащ сыккы-хъугъэш, слъэгъугъэ патриотическэ движениехэу «Ахмат», «Путин» зыфилохэрэм ыккы нэ-мыккхэм ялофшлагъэ. Еджэным фэккүүлэ ныбжыккэлэхэр лэккы-бым агъаккхэш, щырагъаджэх,

ккэккложьыхэмэ, лофшлэн араты. Ныбжыккэлэхэм лэшэу аналэ атырагъэты.

— Уздэщылэгъэ хэгъэгур угу рихыгъа?

— Апэрэу лэккыб ккээралы-гъом сыщылэгъ, лэшэу сыгу ккырихыгъ. Ящылэккэ дэгъу дэдэу зэхэцагъ, зэккэри цыфым фэлажэ, гъэсэнэгъэ ыпккэ хэ-мылпэу зэрагъэгъоты. Шыпккэ, ахэм хъаккылауахэу атырэр на-хыб, процент 30 мэхъу, ау ящылэккэ уехъопсэнэу шыт.

Тэ институтэу тезыгъэблэ-гъагъэм пэблагъэу шыт хъаккэ-щым тисыгъ. Тхъамафэу тыккы-зэрэтыгъэм тырышылэнэу ах-щэ ккытатыгъагъ. Ккэлэр ккы-тагъэлъэгъугъ, хым тытырацагъ, дэгъоу ккыддэзеккылауагъэх.

— Тлахыр, уисэнэхъаты-щтыр — политолог. Сы-дэуштэу ккыхэпхынуэ ар хъугъа?

— Адыгэ республикэ гим-назием сыщеджэгъ, я 9 — 10-рэ классхэм дипломат сы-хъунэу лэшэу сыфэягъ. Еджа-плэм сычлэсэу Санкт-Петербург сызэкклом, сызыщеджэщтыри ккызэзгъэлъэгъугъ. Ау еджаплэр ккэсыуухы зэхъум сэгупшыси, дипломатыр Адыгеим ккыщыс-шхъамапынэу слытагъэ.

— Еджэныр ккэуухымэ, сыд фэдэу зыплъэгъу-жыра?

— Сшлэрэп, ау сишлугъэ ккызыщыккон лофшлэн сызы-фаер.

— Шылаккэр зэблэпхъу-нэу амал уилагъэмэ, сыд ккызыщэбгъэжэщт-гъагъэр?

— Апэрэмккэ, тилъэпккэ ккэ-зыгъэнэфэрэ тамыгъэхэр яз-

гъэшлыныеш, ккэджэ ыккы ккэ-лэ дэхъэгъухэм апыслэщтгъа-гъэх. Сэ сишлэшлүккэ, тызэрэ-лэпккэ шхъафыр ккэзыгъэ-лээгъорэ тамыгъэхэр респуб-ликэм маккэу итых.

— Мыгъэ практикэр ыпшэккэ зычлэ ккэ-слогъэ комитетым шы-пхыгъ. Угу рихыгъа, сыд ккэу ащ шыпшлагъэр?

— Апэрэ курс ужым АР-м хэдзынхэмккэ и Гупчэ комис-сие практикэр шыкклогъ, етланэ Ккээралыгъо Советым — Ха-сэм сыщылэгъ, мыгъэ комите-тым илофшлэн зыщызгъэгъо-загъ. Мыгъэрэ практикэр анахь дэгъоу сэлпытэ. Ккэзыгъээз-жыгъэхэм ятемэ сызэрэпы-лым нахь сыккэгущлужыгъ. Лофэу комитетым щашлэрэр сы-нитлуккэ слъэгъугъэ, ащ фэ-диз лоф ащ члэлпыми сшлагъ-гъэп. Анахъэу сшлогъэшлэгъо-ныр практикэмккэ сипэцагъэу Пэрэныккэ Фатимэ илофшлагъ. Ккэккложьыгъэхэм яхылагъэу ащ зэккэри ешлэ, ахэм ады-щылэм фэд. Унагъохэм арыс-хэм зэккэми яккэбар шыгъуаз, зэккэми афэгумэккы.

Илпэс зытешлэккэ магистрату-рэм сычлэхъащт. Ащ ситемэ шылпызгъэккотэн сыгу хэлъ. Ар мыхъумэ, тиреспубликэ, ти-лъэпккэ афэгъэхыгъэщт силоф-шлагъэ.

— Мыеккэопэ ккэлэ пар-кым тхъамафэ ккэс ныб-жыккэлэхэм джэгу щашлэу зэрэрагъэжыагъэм о ккэ-щаккэ уфэхъугъэу зэ-хэхыгъэ.

— Ары, ау сэ сизаккэоп. Синыбджэгъу сигъусэу тыкклогъэ, паркым чыплэ шытлэгъугъ джэгу шыпшылккэ дэгъоу. Етла-нэ паркым идиректор дэжэ тыккыу тельэлугъ, изыны ккы-титыгъ...

— Адэ джэгур зезыщэ-хэрэми зыгорэхэр афэ-олъэгъухэу алуагъ... Ныбжэ зилэу, зиунагъо зыгъэшхэн фаем илоф-шлагъэ пает ахъщэ епны тефэ, ау шъустудент, тыдэ ккышхъухыра?

— Ыпккэ хэмылпэу рекла-мэу афэтшыщтыгъэм джы тлэ-ккы ккыккэлонэу, ар хъатыякклом еттынэу тшлыгъэ.

— Тхъауегъэпсэу гъогу уккытеккыжыгъэ ккэ-дыеу, умышхъахэу ре-дакцием уккызэрэккыла-гъэмккэ. Уигухэлхэр зэккэри ккыбдэрэхъух.

СИХЪУ Гошнагъу.

Гуклэлхэр зы унагъоу Кошхьаблэ дэсыгъэх. Шъхъэклэфагъэ къафашлэу, яцыфыгъэ-адыгагъэклэ апэ уамыгъэклонэу, унэгъо зэгурыло-зэдэлуужьэу псэуштыгъэх. Япху закъоу Баблинэ урыс клалэ зыдэком унагъом изакъоп, зэрэлакъоу зэридагъэ. Ятэу Сыхъатчэрые идунай шлэху ыхъожьыгъагъ, ащ ычлэплэ клэлэ нахъыжъэу Хъаджирам иуцожьыгъэу, зэрэунагъоу лыплъэштыгъ. Колхозым итхьаматэу лэф ышлагъ. Баблинэ зыдэком ышхъэ зыдихыштыр ымышлэу бэрэ хэтыгъ, «Сэ чылэр сэгъасэ, сшыпху закъоу сфэгъэдэ-луагъэ», — ылозэ, бэрэ зиу-мысыжъыгъ.

Хэти кышшыштыри, игъашлэ кырыклоштыри ышлэрэп, ау ахэр цыфым «ынатэ итхъгъэу къэху» зэралорэр гъашлэм кыгъэшыпкъэжъэу хабзэ. Нэмык лъэпкъ кыхэкыгъэ пшъашъэ кыпфашъныр е ппху ащ фэдэ клалэ дэклоныр я 60-рэ илэхъэм емыклоу алытэштыгъ. Баблинэ а зеклоклэ закъор «хэуконыгъэу» фэмылэгъуштымэ, игъашлэ гъогу ышхъэ лэтыгъэу, илоф ыгъэцаклэу, иунагъо кышшымыгъаклэу рыклуагъ. Врач сэнэхъатыр зэригъэгъотыгъ, сабыитлэу ыплугъ, илофшлэнклэ ыцлэ раригъэлуагъ. Бзылфыгъэ луш, чан, непэ ыныбжэ илэс 86-м ит, ащ емыллытыгъэу зыгорэ ымышлэу шысырлэп, унагъор зэрехъэ, мадэ, дэгъоу мэлпцэ-рыхъэ...

Баблинэ уедэлу зыхуеклэ, ар совет хабзэм зэрицлэф шъыпкъагъэр, ащ зэрипатриотыгъэр, исэнэхъат зэригъэлаплэштыгъэр, цыфхэм зэрафыштыгъэр игу-цылэхэм къахэщы.

Баблина, Айцэт, Анна

Баблинэ исабыигом кышщегъэжъагъэу зэреджэщтыгъэхэр Айцэт. Кызэрэхуегъэр къэзыушхъатыр тхылъым Баблинэклэ зэрэдэтхъагъэр еджаплэм члэсэу ышлагъ нылэп. Пшъэшъэжъые чанэу, нэгъу хураем нэ шхонтитлур кыхэлэдыклэу дэхагъэ, унагъом япшъэшъэ закъоу къэтэджыгъ. Янэ-ятэхэми, ышна-хыжыитлэу агъашлоштыгъ, ыгу зэрэхагъэхъоштым пыллыгъэх, аналэ тетыгъ.

Я 8-рэ классыр кыуыхыгъагъ заор зэуцужьым. Еджэныр лыгъэклотэнэу хуугъагъэп я 9-рэ классым рагъэтысхъашт клэлэеджаклохэр зэрэмаклэм пае. Гурыт гъэсэнэгъэ имыла-гъэми, чыжъэу зэрамыгъэклоштым пае Баблинэ Мыекъяупэ дэт медицине училищэм члагъа-хы, илэсишъэ шеджагъ. Ыцлэ тэрэзэу къафэмыло зэхум Ан-нэклэ къеджэхуэ аублэгъагъ. Илофшлэныр зырегъажъэм ятэ ыцлэ — Сыхъатчэрыер — кы-зэпамыгъэфшъоу Анна Сергеевна хуугъэ. Нэужым шхъэгъусэ фэхуегъэ клалэм ылэ-кыуацлэу Чайкэр зештэм Гуклэлэ Сыхъатчэрые ыпхъоу Баблинэ Чайка Анна Сергеевнаклэ еджа-гъэх, илахылхэми «тетя Аня» кытырагъэнагъ.

Бзылфыгъэ гъэшлэгъоным сылоклэфэ зэклэм апэу урысыцлэ зыклиштагъэмклэ сеупчлэ сшло-гуагъ. Игъашлэ къэбарэу кыс-филотагъэм ыуж упчлэ гори кысфэнэжъыгъагъэп.

Цыф зэфэ, цыф пытэ шъып-къалом кызэрэщышлэу Бабли-нэ игъашлэ псынклэагъэп. Урыс дэклуагъэми, зы мафи зышщы-

Чайкэ зэшхъэгъусэхуэ Баблинэ Николайрэ.

Чайка

Гуклэлэ зэшхъэхуэ Казбек, Юр, Юсыф ыкы Аслъан алоу ятэшхыпхуэр ахэс.

хэри, илакъуи, илэпкъыи шы-гъулашгъэхэп. Тыдэ агъэклуа-гъэми адыгъгъэ зеклуаклэр чл-нагъэп, ары паклошъ, адыгэ хэ-бзэ зэхэтыклэ хэхыгъэр ишхъэ-гъусэу Николай ригъэштэн ылэ-кыгъагъ.

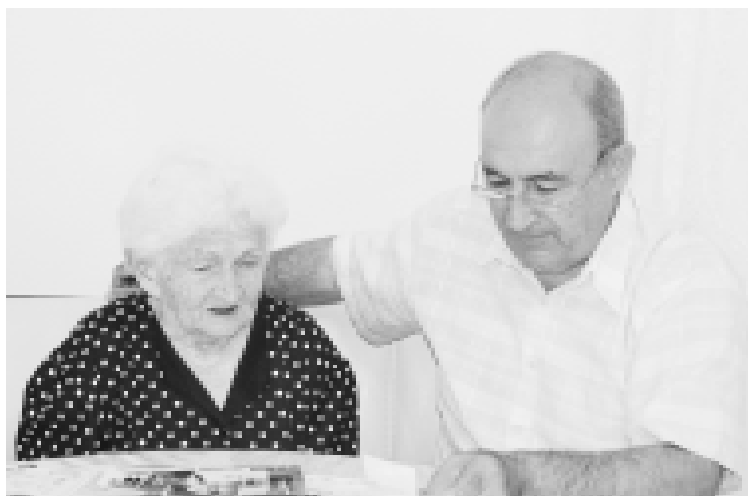
Баблинэ унагъом дэгъоу ца-гъэсагъэу, лъэпкъ хабзэр зэри-хъэу, ныбжыклэу училищым члэхъэагъ. Ащ мэфэ заулэ нахъ теклыгъагъэп пшъэшъэ-жъыехэм ахэтэу клэлэ лъэгъу-пхъэ горэ кыкларыхыи ыцлэ кызыклэупчлэм. Адыгагъэмклэ гъогум утетэу хулыфыгъэхэм нэлуасэ зафэлшыныри уадэ-гушылэныри емыклоу зэрэщы-тыр дэгъоу ышлэщтыгъэти ары кызылуипхъоти, «Сыурысэп сэ, сыадыгъ» зыкырилогъагъэр. Лъэ-пкъэу кызэхэкыгъэмклэ арэп ар Николай кызклахыгъагъэр, пшъэшъэ ныбжыклэ зэклужэ цыклоу ыпсэ зылулэдагъэр ежъым пае Тхъэм дунаим кы-зэрэтыригъэхуагъэр зэу зэ-хишлагъэти ары.

Шульэгъур — узы

Ылуж зэрымкырэм пае Баблинэ Николай бэрэ фэгубжы-штыгъ, ыгу хигъэклэу, дэмыгу-

шылэу хуштыгъ. «Тибынхэм укызэрэклорэр зашлэклэ кыс-фадэштэп. Сэри тыхабзэхэр сы-укъоштхэп. Укъэмыкы, егъашлэ зэшхъэгъусэ тызэфэхуштыгъ, рилоштыгъ. Пшъашъэм ыгу ихы-кылар Николай кыгурыло-штыгъ, икыэклони зэлигъэуштыгъ, ау шыгъушэн ылэкыштыгъэп. Тури дэгъоу еджэщтыгъэх. Нэб-гырэ 90-у училищыр къэзыу-хыгъэхэм диплом пльыжэ кызы-ратыгъэу ахэтыгъэр нэбгыритф, Баблинэ Николай ахэм ашыщы-гъэх. Ашыгъум диплом пльыжэ къэзыхыгъэхэр ежъхэр анахъ зыфэхэ институтхэм экзамен-хэр амытхуэ члэхъанхуэ фиты-ныгъэ ялагъ.

Пшъашъэу ыгу хэпкъагъэр зэ-римылэгъуштыр ыгу кьэозэ, Николай Санкт-Петербург дэт институтым клогагъэ. Баблинэ ащ зэрамыгъэклоштыр ышлэ-штыгъ. Медучилищым идиректо-рыгъэу И. М. Гончаренкэм кы-рилогъгъэ гушылэхэри шыгъу-пшэщтыгъэхэп: «Сэ ащ сыкы-шыхуегъ ыкы сыщанлугъ. Санкт-Петербург ары интеллигенцием ылапсэ зыдэщылэр. Анна, о шлэныгъэхэм уатэгъэпсыхъагъ, дэгъоу уеджэ. Кло, бэ ащ кы-шыбгурылоштыр. Цыф гъэсэгъэ, цыф лушэу укыэкложьышт».

Баблинэ Юсыфрэ непэ.

— Сянэ чыжъэу сигъэклонэу фэягъэп. Сызэджагъэр икы-уштыр ылытэштыгъ. Сэри кызы-гурылоштыгъ общежитием сы-зэрысын ахъщэ кызызэрэси-мытышъуштыр. Кызыдеджэгъэ пшъашъэу Махачкала клуагъэм псэуплэклэ сыкыгъэгъуштыгъ, ау ащ занклэу клорэ мэшлоку щылагъэп. Ростов дэт инсти-тутым аштэн фаем фэдиз аш-тэгъахъагъ, къэнэжъыштыгъэр Санкт-Петербург. Сянэ ар зэ-сэлом «Халат фыжъыр пщы-гъэу, лы пцланэхэм уахэтэу сымэджэщым учлэтышта?» — ылоты, цлэцлэщтыгъ...

Шлэныгъэ инхэр апшъэрэ еджаплэм зэрэщызэригъэгъоты-штыгъэр зэклэм ашхъагъыгъ. Ащ нэмыкылу, шъэфэу гум имы-кырэ клалэм фэгъэхыгъэ гу-шысэхэр гуахъоу кызыдыри-хъакыштыгъэх.

Басымэ джанэу сом 3 зыуа-сэр шыгъэу, иджыбэ нэклэу,

амал ащ зэрэфэмыхуштыри зэхышлагъэу, уахътэ тыригъэклы, иунэжэ заригъэщэжъыгъагъ.

Баблинэ Николайрэ зэ-шхъэгъусэ зэфэхууи, Казах-стан агъэклогагъэх. Шлэхуэ унэ кьарати, гуащэри ащэжъыгъагъ.

— Пчэдыжъым жъэу унэм тиклыти, пчыхъэм тыкыхъажъы-штыгъ. Тиклэлитлэу зыплугъэр си-гуащэ, кытфиллагъэм ипсэпа-гъэ Тхъэм кылуеуегъэклэжэ. Ин-теллигент шъыпкъагъ, бзылф-ыгъэ лушыгъ, ымакъэ лэтыгъэу гушылэу зэхэсхыгъэп. Сянэм фэдэу кысфыштыгъ, сэри зэ-рифэшъуашэу згъэлэплэгъэ, — зэпымыгъэу кьелуатэ Айцэт.

Нэужым Москва лэф цашлагъ, Николай наукам пыщэгъагъ, ау Баблинэ Адыгеим къэмыкло-жъымэ мыхуэнэу ылуи, Мые-кыуапэ къагъэзэжъыгъагъ. Тури хирургыгъэх, бзылфыгъэ врач-хэр зэрэмаклэхэм кыхэкклэу, Баблинэ гинекологэу лэф ышлэ-нэу хуугъагъэ.

Врачэу Чайкэ нэлуасэ зыфи-шлынэу фэмые зы бзылфыгъи Адыгеим исыгъэп. Баблинэ Ан-нэклэ еджэщтыгъэхэми, ыцлэ шлэ-хуэ зэлъашлэгъагъ, исэнэхъат фэшыпкъагъ, цыфхэмклэ дэгъу-гъэ. Хэку сымэджэщым, етланэ кьэлэ сымэджэщым, сабыи кы-зыфэхуштыгъ бзылфыгъэхэр зэ-клолэхэрэ лэзаплэм илэсыбэрэ Баблинэ лэф ащишлагъ. Цыфхэм цыхъэ кыфашлэу, илэзаклэ агу рыхъэу, ежъхэми ясабыхъэми ялсауныгъэ ащ ыцлэ рапхызэ лэжъагъэ.

Врач лэзэхуэ лэф зыдишлэ-гъэхэр дэгъоу ыгу къэкыжъых, ядахэ непэ кызынэсыгъэм елуатэ. Гъошэ Сусаннэ, Кла-ра Ралитнаям, Виктор Шаро-вым, Хъагъундэкъо Нурбий, Га-лина Хачиковам, Лышэ Ана-толий, нэмыкыхэми игуапуэу ягугъу кьешлы.

Гъашлэм зыкы-щыригъанэрэп

Баблинэ уедэлу зэпытыгъэклы уезэщырлэп. Хуугъэ-шлагъэу ыгу къэкыжъыххэр, тыгуасэ ахэ-тыгъэм фэдэу, унэгъу кыкыле-гъэуцох. Ишлэжэ зэрэчан, игъа-шлэ пхырыкыгъэ цыф пстэури кьешлэжъы. Ныбжыр хэклота-гъэми, ыгуклэ псынклэ, щылэны-гъэм илэшлугъэ езэщырлэп, уахъ-тэм дырегъаштэ.

Сыд фэдэрэ къэбар кылуа-тэми, ащ Николай чыплэ гъэнэ-фагъэ щырил. Ишхъэгъусэ бэ ыгъэшлагъэп, ау зэдэпсэфэхэ зы мафи ыгу хигъэкыгъэп.

— Сшынахыжъхэми, тигъунэ-гъухэми, чылэм дэс лыжъхэми шхъэклэфагъэ афишлыштыгъ. Ахэсыштыгъ, къэхалъэм адакло-штыгъ, зэгурылоштыгъэх, — кье-луатэ Баблинэ. — Къэсыма-джи, зэрэмыхуужыштыр кы-зыгурлэом, чылэ ефандым ри-гъэлэлуагъагъэх быслъымэн ха-бзэм тетэу ихъадэ зэрахъа-жъынэу.

Николай илэлу фагъэцэклэ-жъыгъ. Ихъадашхыи гушылэ фабэхэр кышщыфаложыгъэх. Адыгэхэм шлу заригъэлэгуун ылэкыгъагъ, цыфышлоу ахэ-тыгъ.

Бзылфыгъэ лушэу Баблинэ ежъыр зыщыгъуспэфыжъышт чы-плэри кыыхыгъах. Игъашлэ жьо-гъохэщэу щырилэгъэ ишхъэгъусэ ыпсэрэ ежъым иемерэ ахърэт мафэм зэлуклэжъынхуэ мэгугъэ.

Рэхъатныгъэрэ гупсэфыгъэрэ уилэхуэ, илэси 100 бгъэшлэнэу тыпфэлъало, Баблин.

ШЪАУКЪО Аслъангуаш.

(Къызыкълъыклорæ
шышхъæлум и 20-м
къыдæкыгъæм ит).

4. Iæгоо фыжъ

...къæщынагъ. Апæрæу ар зельæгъум, клалæр къыгъæщынагъ: пчæдыжым чылæ гъунæм къыщылæгъуагъæр гъæлæгъо-ныгъæ — ар Iæгоо фыжым фæдагъ. Ау ар Iæгуау плоньри тæрæз дæдæп: ар зыхæшлыкыгъæри къæшлæгъоагъ, агъæ-пщырæ пкъыгъохæми афæдагъæп. Ар иныгъæ: ышыгу Iæклæ унæсыщтыгъæп, чæмыри ащ ыкъогу къыкъошчыныеп.

Клалæр къæзыгъæщынагъæр ошлæ-дæ-мышлæу «Iæгоо фыжыр» къызæрæлæ-гъуагъæр ары. Ащ ифыжыгъæ шхъæм гъæшлæгъонхæр къыригъæхъæщтыгъæ. Апæу ар клалæм зельæгъум, блогъæу еклоплен ыльæкыгъæп. Ежъ чыгъæм фæдæу «Iæгоо фыжым» еплъæу щæтыфæ цыфхæр пæмы-чыжъæу блæкыщтыгъæх, къыблæкыжы-щтыгъæх, ау ежъ æппырæр ахæм ашлæ-гъæшлæгъонхæхæп, къепллыщтыгъæхæп ыкли. Арæуцтæу зыклæхъурæр клалæм къы-гурылощтыгъæп: «Шъо зыпари шъулæ-гъурæба сæло?» Арæуцтæу зыкляупчырæр къагурымылоу джæуап къатыжыщтыгъæ: «Хъау..., сыда тлæгъун фаер?»

Клалæм ыльæгъурæр зыфæдæр къарилуа-гъæп, ащ къыгурылуагъ сыд арилуагъæкли ашлæш зæрæмышхъуцтыр, къызæрæдæхъ-щыцхæр. Ау ар мафæ къæси «Iæгоо фыжым» дæжъ къаклощтыгъæ: ар зы-фæдæр, зыхæшлыкыгъæр зæригъæшлæ шлоигъуагъ. «Сæц нæмык ар ыльæгъурæп, арышъ, ащ шъæфæу хæлпыр зæзгъæшлæщт».

Ар зæрæзæригъæшлæщт шыклæм фæшъ-хæф Iоф имылæу ащ ыуж ихъагъ, нæмы-кырæ Iоф горæми ыгъæгъмæкышты-гъæп. Апæу «Iæгоо фыжыр» зæрыт чыплæм ригъæуклорæиклы шлоигъуагъ, ау клочлæгу фæхъугъæп, зæгуиутын ылуи бæрæ пылыгъ — къыдæхъугъæп, машлæ клидзагъ ыгъæстынæу, ау фæгъæстыгъæп, бæрæ псы тыриклæгъ — кыкыгъæ шылæп... Шъæфæу хæлпыр зæригъæшлæныр къы-дæхъуцтыгъæп, ау ащ пæе къымыгъæ-нæу мафæ къæси ащ дæжъ зæрæклорæм къышцигъæклæгъæп.

Уахътæр клощтыгъæ, аузæ Iæгъо-благъом зиакъыл зимыгъæ горæм цытегушылæхæу рагъæжъагъ. Чылæ гъунæм ар мафæ къæси зæрæклорæм, машлæ зæрæщишлырæм, чыгъум псы тыриклæу, отæшхомклæ зыхъæу зæра-лъæгъурæм пæе ежъ-ежырæу зыдæгу-щылæжъæу алозæ, игугъу ашыщтыгъæ. Зыгорæхæм ежъхæм амыльæгъурæ горæ ащ ельæгъунклы хъунба алощтыгъæ, ау адрæхæр ащ фæдæхæм адæхъашхъуцтыгъæ: «Сыда, тæ тынæхæм афæдæхæба ащ ынæхæр, нæмыклæу ахæр гъæпсыгъæха?» Тлæкы-тлæкыуæ клалæм илæхылхæри ащ иакъыл имыгъæуæу цыфхæм зæралорæм еуцолæгъæх.

Ау цыфхæм ар ядæлуштыгъæп, зæ-клокыгъæу зæралорæр ышлæщтыгъæми. «Iæгоо фыжым» ишъæф ежъ ымыгъæ-унæфымæ, ащ пылын зæрæщымылæр къы-гурылощтыгъæ. Ащ изæгъæшлæн ищылæ-ныгъæклæ анахъ ипшъæрыль шхъæлæу зыфилъæгъуштыгъæ.

«Цыфхæр нæшъух, — егулшысæщтыгъ ар. — Шъæфым изæгъæшлæнклæ амалæу ялæхæр икъоу агъæфæдæхæрæп. «Iæгоо фыжыр» цыфхæм адæжъ къызæрæкляу-гъæм зыгорæ зæрæхæлпыр къагурылорæп, ар зæклæми альæгъурæп, ау ар зыльæ-гъурæр зæклокыгъæу къашлошлы...»

Ищылæныгъæ зæрæсау а шъæфым изæгъæшлæн пæлухъагъ, ащ фæдизым цыфхæр къыдæхъашхъуцтыгъæ ыуж итыгъæх. Ышлæхæрæр, ылохæрæр цыфхæм ашлæш

СОНЕТ

хъугъæп, агурылуагъæп. Ежми зыпа-ри зæригъæшлæн ыльæкыгъæп.

Зæгорæм, зæрихæбзæу, чылæ гъунæм зæклæм, «Iæгоо фыжыр» ичылплæ зæри-мылпыжыр ыльæгъуф. Ар шлогъæшлæгъо-нæу зæтекъагъæм фæдæу щытыгъ, етланæ зыкъишлæжы, бгъу пстæумкли зипллы-хъагъ — «Iæгоо фыжыр» бзæхыгъæм фæдагъ, ыгъотыжыгъæп. Фыжы хъугъæ ышхъæ еуфæхыгъæу лпыжыр гъогубгъум щетлысæхи, хъугъæм хæгупшысыхъагъ. Зимыгъæсысæу бæрæ шысыгъ. Зыдæшысым блæкырæ цыфхæр, лпыжым игъæпсыклæ есæжыгъæхæу, къыпылпыгъæхæхæп.

Зæклæм лпыжым ышхъæ гупшысæ гъæшлæгъон горæм зыкъышилæтыгъ. Ар къызышхыушъутыжы зæрæфæлæкляу, ыкляуачлæ къызæрихъæу куоу ригъæжъагъ: «Къæсшлагъ! Ащ шъæфæу хæлпыр къæс-шлагъ!»

Ахæр къыломæ, куозæ, чылæм дæхъа-жыи щæгу къæлапчæмæ атеоу ригъæ-жъагъ. Ащ ыужым бæ ыгъæшлæжыгъæп...

* * *

— Тæтæжъ, сыда адæ «Iæгоо фы-жым» шъæфæу хæлпыгъæр?»

— «Iæгоо фыжым» шъæфæу хæ-лпыр арæп, сиклал, ащ къышлагъæр, шылæныгъæм шъæфæу хæлпыр ары нахъ...

5. Пшъæхъу

...къæтæджыжыщтыгъæ. Пчæдыжым жъæу, тыгъæр къыкыомыкызæ, цыфхæри къæмыушхъæхæзæ къæтæджыжыты, лъæ-сæу губгъохæр къызæпиклхъæщтыгъæх. Ар зыфаери, ышлæхæрæри, къылохæрæри цыфхæм къагурылощтыгъæп, иклялæхæми иунагуи апыллыжыгъæп. Зыгорæхæм ащ иакъыл мытæрæзыжъæу альытæщты-гъæ, адрæхæр щыщынæщтыгъæх, зæ гы-щтыгъæ, зæ зæтеутæу щхыщтыгъæ. Ау зыгорæми иягъæ ригъæкыштыгъæп. Чылæм сæдакъæ щæгошты зыхъуклæ, ари ха-ныщтыгъæп. Зæгорæм цыфхæр зыщы-зæхæсхæ чыплæм къахæхыи щысхæр къы-зæппиллыхъæгъæх.

— Зæхæшъухыгъæба? — яупчыгъ.

— Сыд зæхæтхыщтыр?

— Шъутæджынæу къышъольæлух...

А къалъæурæр зыфæдæр ежми ышлæ-щтыгъæп. Ащ фæдæ илоклæ-шыклæхæм зæклæри ясæжыгъæгъ. Клялæцылкыхæр ыуж имыккхæу тыдæ клягъæми даклощты-гъæх, мыжъоклæ клялæуоштыгъæх.

— Тыгъосæрæ мафæр щылагъæ? — яупчыгъ зæгорæм.

— Щылагъ, — алуагъ цыфмæ ашлæ-гъæшлæгъонæу.

— Непæрæ мафæри щыл, — ылуагъ ащ.

Зæклæми зыпари къамылоу щысыгъæх.

— Неуцырæ мафæри къæклощт...

Цыфмæ ар къагурылощтыгъæп.

— А пшъæхъум хæта икын зыльæкы-щтыр? — къяупчыгъ ар ыкли лъæшæу гызызæ тæджыжыи лукыжыгъæ. Ятлонæрæ мафæм а чæжым ядæжъ зæримылыгъæр ишхъæгъуæ цыфмæ къарилуагъ.

Ащ илæс тлоклитлуи ыныбжыгъæп; ынæгу од ыпæрæ ынæхæмрæ уагъæгъмæкляу къыхæщыщтыгъæх; бæшлагъæу ымыфыклæ-гъæ ышхъæац гъожышъуагъæ. Ар къын къышчымыхъуæу, загъорæ къызæпплæ-кызыз, псынклæу зеклощтыгъæ.

Зæгорæм ар гъуклæ Iæзæу Абдулл дæжъ къаклуи сыхъат горæ ригъæлæ-гъуф.

— Мыщ хæкъутыкыгъæ гори илæп, дæгъоу макло, сыда къызкляпхыгъæр?

— Сыда мыщ къыгъæлæагъорæр?

— Мыр сыхъат, уахътæр зынæсыгъæр къегъæлæагъо. Мы стрелкæм секундæ пчæагъæр, мыдрæм — такыкы пчæагъæр къагъæлæагъо.

Клалæм, ыгъæшлагъозæ, сыхъатым епллы Абдулл фищыжыгъæ:

— Джыри зы стрелкæ къытегъæуцу.

— Сыд пая?

— Шылæныгъæр къыгъæлæгъонæу къы-тегъæуцу.

— Уахътæр къегъæлæагъомæ — щылæ-ныгъæри къегъæлæагъо.

Мы гушылæхæм аужым клалæр зæте-утæу къæщыгъ, ау Абдулл ыуж икыгъæп такыкы пчæагъæр къæзыгъæлæагъорæ стрелкæм такыкы пшыкляуфкыкля ыуж къынæрæ япллæнæрæ стрелкæр тыре-гъæуцæфæклæ. Клалæр лъæшæу гушлуагъæ, сыхъатыр ыштæжыи кышым къычлæ-кыжыгъæ. Клыщ дæпкъым етлысыллы сыхъатым ишъыпкъæу еплъæу ригъæ-жъагъ.

Сыхъат тешлагъæу Абдулл кышым къызычлæкыи, дæпкъым дæжъ щылæ клалæм гу лъытагъ; клярыхыи зепллым — ар зæрæллагъæр къышлагъ. Зæрæчы-лæу къызæрæуагъоигъ, зæклæми агъæшлæ-гъуагъ клалæм илæклæ, ау зыпари къа-гурылощтыгъæп. Абдулл зæрмыр хъугъæм фæдагъ: ащ къыгурылуагъ сыхъатым япллæнæрæ стрелкæу тыригъæуцуагъæр зæ къызеклокыи клалæм ыпсæ зæрæхæ-кыгъæр.

Ащ къыщегъæжъагъæу Абдулл ипса-уныгъæ къызæлхыагъ. Тыгъæр къыкъо-мыкызыз, цыфхæри къæмытæджыжыхæзæ, ежъ къæтæджыты, губгъохæр къыкляхъæ-щтыгъæх; зæ гыштыгъæ, зæ щхыщтыгъæ, къылохæрæри къыбгурылонхæу щытыгъæп. Цыфмæ захахæклæ, ыгъæшлагъозæ, яуп-чыштыгъæ:

— Шъуцылфба, сæло? Шъутæджынæу къызышъольæлухæклæ, сыд пæе шъумы-тæджыра? Шъутæджъ!

Ащ ышхъæ зæрæзеклокыгъæр зæклæми ашлагъ. Ащ ыуж, уахътæ тешлагъæу, сыхъатхæм япллæнæрæ стрелкæхæр ате-тынхæ фаеу къарилуагъ, ау ар цыфмæ къагурылощтыгъæп.

Бæ къымыгъæшлæжъæу Абдулл ллагъæ. Ар джæхæшъом теллыгъ, ипалуи къы-гопыгъ, ау стрелкиплæ зытетыгъæ сы-хъатыр альæгъуæгъæп: апæу къырихыи-ллагъæ горæм ар нæмыккхæм амылæ-гъуным пæе чыплæ горæм щигъæтыллыгъ.

* * *

— Тæтæжъ, мы чыгъ къутамæм пыт тхæпæхæр сыд пæе гъугъæха?

— А къутамæр адрæмæ афæдæп, сиклал, адрæмæ афæдæп...

6. Цыфхæр

...уашъом дæппыгъæ. Ащ нахъыбæ зæрæфæмыщæчыжышъуцтыр къыгурылуи къæтæджыгъæ.

«Мы машæм икыплæ горæ илæхæу щытмæ ар къæзгъотын нахъ, ащ на-хъыбæрæ сфæщылæжышъуцтæп» — къырилощтыгъæ ыгу.

Къушхъæ цаклæр ылыгъæу клалæр ыпæ-клæ лпыкляуатæщтыгъæ. Ащ ышлæщтыгъæп къушхъæ цаклæм ыгъунæ зæрæнæмы-сышъуцтыр, хъаулыеу зæрæклорæр. Ыш-хыни, зæшъон пси илагъæп, ахæм афа-лæщтыгъæ, ау ыпæклæ лпыкляуатæщтыгъæ.

Пклянтлæм ыгъæшъугъæ иджанæ тегъу-хъажыгъæ щыгъур къыхæтæкъуцтыгъæ. «Сыкъæуцуцтæп, сыкъæуцуцтæп» — къытеоштыгъæ ыгу.

Клалæр зыщыпсæуцтыгъæ чылæр щы-уаным фæдæ къушхъæ тлуаклæм дæ-сыгъ. Ащ къыдæкыплæ зæримылæр клалæм ышлæщтыгъæп, ащ пæе ар лпыхъоштыгъæ... Къушхъæ тлуаклæр къылухыи, ищыгъынхæр зæхæцунтхæагъæхæу, пшыгъæу, гъаблæм ыгъаллæу, псым фаллæу чылæм къы-дæхъажыгъæ.

— Сыд, дæкыплæр къæбгъотыгъæ? — къыдæхъашхыщтыгъæх цыфхæр.

— Къæзгъотыгъæп... Ау дæкыплæр щыл! — ылорæм афытеклыщтыгъæп.

Чылæм анахыжъæу дæсыр къеджи къырилуагъ:

— О уапæкли, сиклал, дæкыплæм лпыхъуцтыгъæх. Къагъотыгъæп. Шылæп ащ фæдæ дæкыплæ. О зæклæми уанæхъ лушæу зылоптыгъæ? Ощ нæмык ащ лпыхъуцтыгъæр... Ори ащ уеуцоллæн фае. Къæшæ. Унагъо шлæ, адрæ цыф-мæ афæдæу псæу. Щымылæми улпы-мышъу.

— Сыда зыкышчымылæр?! Щыл! Сыда уашъом шъузыкыдæмыпллыерæр?! Шылæ-ныгъæр мы чыплæ закъор арæу зыдæ-щылæр сыд пæе къышъушлошлыра? Шъо-лъæгъухæба жъуагъохæри, мазæри, ты-гъæри. Мафæм ыуж чæщыр къыклялæ-кля... Ахæр щымылæхæу шъулон шъулъæ-кыштыгъæ?! — къызæкляклящтыгъæп клалæр.

— Сыд плуагъæкли, тæ тищылæклæ на-хъышлу щылаклæ щылæп. О бзыоу укъæ-хъун фæагъæ мыщ удæбыбыкыным пæе нахъ, уцылфæу арæп. Мыщ укышчы-хъуф, арышъ, мыщ щыпсæу. Делæхæр ары мыщ дæкыплæ щыллыхъуцтыгъæр...

— Мы къушхъæ тлуаклæм мæ Iæе горæ къыдæу, ар ащ нахъыбæрæ пщæ-чын плъæкыштыгъæп. Шъо ар зæхæшъу-шлæрæмæ, сæ зæхæсæшлæ, ащ нахъыбæ-рæ сфæщæчыжышъуцтæп!.. — уцущты-гъæп клалæр.

— Нæмыккхæм зæхамышлæрæр о сы-дæуцтæу зæхæшлæра? О зыр ара шъып-къæр зыдæщылæр зышлæрæр? Сыда узы-фаер? Ухæта о? — къызæлычыгъ лпыжъ тхæматæр.

— Сæ сыцылф. Мы чыплæм охъта-бæ темышлæу мæ Iæер дæуцощт пщæ-чыжыи умылæкыиуæ. Ар шъозгъæшлæ сшлоигъу. Шъо шъузæрæцылфыр зæклæми язгъæшлæ сшлоигъу. Дæкыплæр къæгъо-тыгъæн фае...

— Цыфхæм лпыгъæклæ зыпари ябгъæ-шлæн плъæкыштыгъæп, къебгъæуцоллæшъу-щтыгъæп. О цыфхæр джыри тæрæзæу пшлæ-хæрæп. Цыфхæр дæгъу заклæу зæхæлæу, гуклягъушлу щытæу къыпшлошлæ? Зы-хæмыгъæуцкыу...

— Ары! — ело клалæм. — Цыфыр зæклæми анахъ луш, зæклæми ашхъа-щыт...

Ар лпыжым едæлугъæп. Къушхъæ лъапæм гъогур зыщемыгъотым, къуш-хъæм дæклоенæу рыхъухъагъ. Ащ пæе нахъ чыплæ тæрæзклæ къыхыхыгъæм щыригъæжыи къушхъæм дæклоенæу зе-ублæм, зæрæчылæу къыдæкыгъæ ащ е-плынæу. Ичылæгъухæм ащыщ горæми а къушхъæм удæклоен плъæкыштыгъæ ышлæш хъуштыгъæп. Ащ пæе клалæм ышлæрæр щынагъоу ыкли дæлагъæу аль-тæщтыгъæ.

Клалæр джыри лъагъæу дæклоегъагъæп къеклоплагъæмæ ащыщ горæ ащ мыжъоклæ зыльæом. Мыжъор клалæм ыкыб те-фагъ. Клалæм къушхъæм бгъæклæ зыригу-лыгъ. Ятлонæрæ мыжъор ылæ тефагъ, ящæнæрæ ышхъæ тефи, зæгуиутыгъ, лпы фабæр ыпшъæ къыдæлæдæщтыгъæ. Ащ ыуж зæклæри ащ мыжъоклæ еохæу рагъæжъагъ. Къушхъæм къызефæхыи зæпамыгъæоу еоштыгъæх лпыпсыр къы-зæчъæхырæ клалæм... ыпсæ хаутыфæ нæс. Ащыщ горæми зыпари къылощтыгъæп...

* * *

— Тæтæжъ, сыда цыфмæ ар зы-кляуыгъæр?

— Цыфхæр къыгъæнæжыхæ зæрæ-шлоигъуагъæм пай, сиклал, ар зы-кляуыгъæр...

Зæзидзæкыгъæр
ХЪАУДÆКЪО ШЫХЪАМЫЗ.

ТХАКИОМРЭ ТИГУМЭКИХЭМРЭ

Тхаклохэр, композиторхэр, сурэтышхэр Ным зэрэфэусэхэрэр кыдэтлэыты, Къумпыл Къадырбэч итворчествэ зыфэдгээзагъ. Тхаклор кытхэтыгэмэ, шышхъэлум и 24-м ыныбж илээс 80 хуыштыгъ. Филологие шэныгэхэмклэ докторэу, литературнэ критикэу Цуамыкьо Тыркубий кызырэиуагъэу, бэп ыгъэшлагъэр поэтым — илээс 56-рэ нылэп, тижхэм «лыпкыт» зыфалорэм фэдагъ. Ау, тызэрэщыгуазэу, цыфым ышлагэм шлуагъэу хэлным ибагъэ зэлэытыгъэр ныбжэ закъор арэп. Непэ тэ нахъ кыдгурэложы сэнаушыгъэ шлагъэ зыхэлэыгъэ усаком кытфышинагэмэ аосэ шыпкыт: **гупшысэм рыгъозэрэ лирикэу гузэхашлэр зипсынэклэчым типозэи зыщиушхунымклэ Къумпылым итворчествэ инэу ишлуагъэ кьэклэуагъ. Иусабэхэм, орэдышъом ралъхъагъэхэри ахэтэу, адыгэ поэзием ичъыг игыэтхэ кьутамэу хуыгъэх.**

Къ. Къумпылым иаужырэ усэхэм ащыцэу «Шылэныгъэр» зыфилорэм шыщ сатырхэр:

Цыфхэр тхэкыжыых, цыфхэр тхэкыжыых,

Чыгу шъабэм шыщ ахэр мэхъужыых,

Тэклу-тэклузэ тыгухэр тэри мэклэжыых,

Етланэ нэкур нахъ мэгушшыжыых.

Етланэ юфым тэ тыфежыжыых,

Етланэ класэм тэ тыфзэзцы.

Къэклошт мэфэклым тытегушылэ,

Бэ кытэхуулэ, бэ тэ тэшылэ.

Мы гушылэхэр ным, тым, кытпэблэгъэ цыфхэм афэдгэхъынхэ тлэкышты. Тэ непэ анахъэу кыхэдгъэщы тшлоигъор Къумпыл Къадырбэч ным, нэнэ дахэм, пшъашъэм ишлулэгъу яхыылэгъэ усэхэу егъаши жыи мыхуыштхэр арых. **М. Къумпылыр темэу кьэтигъэм игупчэ зыклидгъэуцорэр анахыбэрэ Ным фэтхэгъэмэ ащыщыш ары.**

Усэм уегъэгъуазэ

«Ным иорэд», «Тян, остыгъэр кысфыхэгъан», «Бзылфыгъэм фэсэтхы», «Тянэ ылиты», нэмыкхэм уяджэзэ, ухэцэтыкы. «Псынклашэу сатырхэм сяджэгъэба?» зыфэллошт упчлэр орорэу зэптыжыызэ, иклэрыклэу усэмэ уяджэ...

Къушхъэ тхыцлэм кыхэ-

Ным фэмыусэгъэ тхэкло цлэрыло шылэми шлэрэп. Ным илэплагъэ, шлулэгъоу ащ фырилэр кырилотыкы шлоигъоу кьэлэмыр кьэзыштэрэр гу кьабзэклэ гупшысэу сэлэйтэ. Цыфым шлушлагъэу илэр ным фигъэхыныр шэнышлу фэхъугъ. Шытхъоу шылэр уянэу укьэзылфыгъэм фэллоным зи мыхуун хэлэп.

Ащ фэдиз уасэ зыфэтшырэ цыфым — Ным саугъэт фэдгъэуцун тлэкыштыба?

Ным исаугъэт Мыекьуапэ шагъэпсыным фэгъэхыгъэ тхыгъэхэр «Адыгэ макъэм» кышхытхытыгъэх, ау лэфхэр жъажъэу зэрэлъыклатэхэрэм фэшл, гъэзетым кылэтыгъэ темэм кыфэтэгъэзэжы.

Ным исаугъэт Мыекьуапэ щыдгъэуцун

щырэ лъэпсэжымэ

Сыдэу, сыдэу, тян, плэхэр афэд.

Шылэныгъэм инасып лъэпсэшлэмэ

Къадежъагъэу кьэкло уиорэд.

цлэрылохэр зыхэлэжыгъэ пчыхъээхэхъэу Улапэ шыкыуагъэм кышхытхытыгъэгъэ гушылэ щэрыохэр тшыгъупшэхэрэп. Къумпыл Къадырбэч фэгъэхыгъэ зэхэхъэу икьуаджэ шылагъэр ары зигугъу кьэт-

тагъэ хэлъэу кысылон ылъэкыштым гу лысэтэ.

Мыекьуапэ игупчэ, зыгъэпсэфыплэ паркым е ащ пэблагъэу Ным исаугъэт дгъэуцуныр нахышлуклэ зылытэрэмэ Къадырбэч зэу ащыщ хуун ылъэкыштыгъ.

Кыхэтыутыгъэм кыфэтэгъэзэжы

Ным исаугъэт Мыекьуапэ щыгъэуцугъэным фэгъэхыгъэу «Адыгэ макъэм» кыхиутыгъагэмэ ащыщ кыклатотыкыжы тшлоигъу.

Ныр — зы. Ар зэблэпхуун плэкынуу щытэп. Укыгъэхъугъ. Ным ыныбжэ зыхэклатэклэ, зыкыи кыиомылъэуужыэу зэралорэми гупшысэ икьу хэлъ. Ау Ныр кызырэрэпшыгугъырэр сыдэуцтэу пшыгъупшэшт! Ным

шлоигъу иклатэхэр насыпышло хуунхэу, цыфышлухэу шылэныгъэм игъоу рыклонхэу.

«Сэ укысфэмыгумэклэ» зы-лорэм нахъ уфэгумэклэпхъ», — ело адыгэ гушылэжым. Ныр кыиолъэуфэ уемыж, уиамалклэ

Къадырбэч Улапэ кышхы-хъугъ. Янэ кьуаджэм дэсэу кы-нэу ылъэгъугъэр, лэфшлэным зы-шымидзыеу зэрэпсэуштыгъэр сатырхэм кьалуатэ.

«Ныхэр» зыфилорэм рэхъ-тэу уеджэн плэкырэп. Ным цыфыгъэу шылэныгъэм шы-зэрехъэрэр, иадыгагъэклэ шысэ зэрэфэхъурэр усэм кыхэтэ-гъэщы.

Ныр унагъом, сабыим, лэхыл-благъэхэм зэрафэгумэклэу усаком елэгу, зэгъэпшэнхэр ешых.

«Зы мэфэ закъуи шъош пай ишъухыгъэп», — етхы Къ. Къум-пылым.

Ащклэ кыиомэ шлоигъор гу-мыпсэфэу Ныр зэрэщытыр ары.

«Адыгэ пшъашъэм икьашъу», «Нюжымрэ пшъашъэмрэ», «Къоджэ пшъашъ», нэмыкхэм уяджэ-зэ, Ным иобраз гур зэлъеклу. Усаком кыгъотырэ гушылэхэр шылэныгъэм кыхихыгъэх.

Лытэныгъэу фэтшырэ

...Илээс заулэклэ узэклэлэ-бэжымэ, Адыгеим итхэкло анахъ

шырэр. Мэщбэшлэ Исхъакъ, Къат Теуцожь, Кошбэе Пшы-маф, нэмыкхэри кышхыгушы-лэгъагъэх. Уахътэр псынклэу макломи, ащ фэдэ зэхэхъэхэр гъашлэм кыхэнэх.

Къумпыл Къадырбэч цыф шырытэу шытыгъ. Ытхырэмэ уасэ афамышлыштыгъэу, ямы-джэщтыгъэхэу тлорэп, ау ыгу кытеофэ ыцлэ бэрэ кызыр-етылыштыгъэр шхъэихыгъэу кьэтионыр нахышлу.

Ным, адыгэ бзылфыгъэм афэгъэхыгъэу Къадырбэч ыт-хыгъэхэм шылэныгъэр кьалуатэ. Ащ фэдэ темэхэмклэ пчыхъэ-зэхэхъэхэр культурэм иунэхэм, тхылъеджалэхэм нахыбэрэ ащызэхашэ зыхъуклэ, ныбжы-клэхэм адызэрахъэрэ плуныгъэ лэфыгъохэм шлуагъэу кьатырэм хэхощт.

Усаклоу Къ. Къумпылыр зэрэсшлэщтыгъэм, иныбджэ-гъумэ ягуэкыжыжым татэгу-шылэнэу уахътэ кыхэкыштытэу тэгугъэ. Непэ ар кытхэтыгъэмэ Ным исаугъэт гъэуцугъэным еплъыклэу фырилэмклэ сигуа-пэу упчлэжыгъэу шлыштыгъэ. Сицыхъэ зытылыр зы: теубы-

лэпылэгъу фэхъу, шлуклэ ыцлэ рягъалу.

Ным исаугъэт Мыекьуапэ, нэмык псэуплэхэм ашагъэуцумэ, плуныгъэмклэ мэхъэнэ ин илэшт. Саугъэтым ыпашхъэ зэлулэхэр щыклатых, шхъэгъусэ зэфэхъу-гъэхэм кьэгъагъэхэр клэлы-ралъхъаштых, дзэм кьулыкьушлэ клорэ клалэхэр шагъэклотэщтых. Адыгэхэм, урысхэм, нэмыкхэм агъэлэплэрэ Ным иобраз кьэ-зылотэрэ саугъэтэу щэрэт. Цыф-хэм кьуаплэ афэхуышт чыплэ дахэу тилэмэ ар зэу кьэхэ-рэхъу. Ным фэгъэхыгъэ орэд-хэр, усэхэр ащ кышарэлэх. Саугъэтым гу кьуачлэу кыт-хылъхэрэмклэ зыкыгъэшпып-кьэжышты. Лъэпкъ музеем ты-зыклатэ адыгэ бзылфыгъэу джэныкы машлом клэлырысым иобраз кьэгъэлэжыгъэным кье-луатэ. Ащ фэмыдэми Ным са-угъэтэу фэдгъэуцун тлэкыштым тегупшысэнэу уахътэ тил.

ЕМТИЛЬ Нурбий.

Сурэтхэм арытхэр: **Къумпыл Къадырбэч, Лъэпкъ музеем икьэгъэлэжыгъонхэм ащыщ.**

**Зэхэзышагъэр
ыкыи кыдзэзы-
гъэклэрэр:**

Адыгэ Республи-
кэм лъэпкъ
лофхэмклэ, лэкыб
кьэралхэм ащы-
псэурэ тилэп-
кьэгъухэм адыр-
лэ зэпхыныгъэхэмклэ
ыкыи кьэбар
жъугъэм иамал-
хэмклэ и Комитет
Адресыр: ур. Кре-
стьянскэр, 236

**Редакциер
зыхъышлэр:**

385000,
кь. Мыекьуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:

приемнэр:
52-16-79,
редактор шхъагъэм

иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-
пшъэдэклэжы зы-
хырэ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

**Зышаушыхъаты-
гъэр:**

Урысые Федерацием
хэутын лэфхэмклэ,
телерадиокъэтын-
хэмклэ ыкыи зэлъы-
лэсыклэ амалхэмклэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэлоры-
шлал, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зышыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кь. Мыекьуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Зэклэмкыи

пчыагъэр

4046

Индексхэр

52161

52162

Зак. 2862

Хэутыным
узшыклатхэнэу шыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
Зышыклатхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

Редактор

шхъагъэм

ипшъэрылхэр

зыгъэцаклэрэр

Мэшлэкъо

Саид

Пшъэдэклэжы
зыхырэ
секретарыр
**Нэпшлэкъуи
Заур**